

CHILE BULLETTINEN

Nr 3/89

Ärg 17

Pris 10 kr

CHILE

FRIGE
ALLA
POLITISKA
FÅNGAR
NU

I detta nr bl.a:
Så minns vi Harald Edelstam

Redaktion:

Rosemarie Andersson, Margareta Björling
Ingvar Enghardt, Ulrika Johansson och
Jonas Ljungstedt

Ansvärgivare: Margareta Björling

Tryckeri: Tryckop, Stockholm

Pressläggning: 21 augusti 1989

Omslag: Rolando Pérez

Prenumerationspris: 50 kronor för 4 nr
(Myndigheter och institutioner: 70 kr)
Betala på pg 504 88-6, Chilebulletinen.
Stödprenumeration: 100 kronor

Medlemskap i Chilekommittén inkluderar
prenumeration på Chilebulletinen. Betala
150 kr på pg 88 72 33-5 (100 kronor för
studerande och pensionärer)

Adressändringar sändes till Chilekommittén,
Box 622, 101 28 Stockholm

CHILEKOMMITTÉN

Adress: Box 622, 101 28 Stockholm
Telefon: 08/40 53 04
Besöksadress: Solidaritetshuset, Barnängs-
gatan 23

Chilekommitténs målsättning är att politiskt
och materiellt stödja motståndskampen i Chile.
Insamlade medel går oavkortat till motståndsk-
ampen inne i Chile.

Chilekommitténs plattform:

Stöd det chilenska folkets kamp för socialism!
Bekämpa imperialismen! Stöd motståndet -
Bojkotta diktaturen! Frige de politiska
fångarna! Stöd arbetarrörelsen i Chile!

Chilekommitténs insamling
Pg 65 39 28 - 2

Chilekommitténs verksamhet
(solidaritetsarbetet i Sverige)
Pg 88 72 33 - 5

BLI MEDLEM I CHILEKOMMITTÉN !

Sätt in 150 kronor på pg 88 72 33 - 5
(100 kr för studerande och pensionärer)
Skriv »medlem» på talongen och ange
från vilket nummer du vill ha Chile-
bulletinen.

Den 11 september 1989 har det chilenska folket levt under diktatur
i 16 år.

I oktober förra året sa Chiles folk N E J till Pinochet i en folkom-
röstning. Säkert kom oppositionens seger oväntat för många och visade på
en styrka och förmåga som inte många tilltrott den efter 16 års förtryck.

Men Pinochet sitter fortfarande kvar vid makten trots nederlaget i
folkomröstningen. Och trots att val förbereds och ska hållas den 14
december är Chile fortfarande en diktatur.

Under sexton år har diktaturen gjort Chile till ett land där orättvisorna
ökat oerhört, där en allt större del fattiga tvingas leva i en ständigt växande
misär, där majoriteten förvägrats sina mänskliga, fackliga och politiska
rättigheter. Samtidigt har en minoritet rika blivit allt rikare. Även om
diktaturens författning har modifierats har den till syfte att garantera dessa
förhållanden för lång tid framöver.

I fängelserna sitter fortfarande nära 500 politiska fångar. De flesta av
dem har suttit fängslade flera år utan rättgång, flera av dem med hot om
dödsstraff. De är chilensare som tagits tillfånga för att de kämpat för
arbetarnas, kåkstadsinvånarnas, böndernas, studenternas och de marginali-
serade gruppernas intressen. De kämpade för bröd, arbete, rättvisa och
frihet.

De måste friges NU.

Under sexton år har människor fängslats, torterats, utvisats, dödats och
»försvunnit» för sina åsikters skull utan att någon ställts till svars för
brotten. Men alla vet var de skyldiga står att finna; i många fall är de
namngivna och deras brott finns dokumenterade. Chiles folk kräver att de
ställs inför rätta och döms.

Det kommer att ta generationer att bygga upp det som diktaturen
krossat och förstört. De grundläggande mänskliga rättigheterna – mat,
arbete, bostäder, utbildning och sjukvård – kommer att stå överst bland
folkets krav under många år framöver, även om diktatorn efterträds av
en vald president.

Här kommer de folkliga organisationerna att ha en viktig roll för att
tillvarata de miljoner fattigas intressen och driva deras krav. Dessa organisa-
tioner behöver vårt stöd.

Ner med diktaturen!

Frihet för alla politiska fångar nu!

Stöd kampen för fackliga och politiska rättigheter!

Stöd de folkliga organisationerna!

Chilekommittén

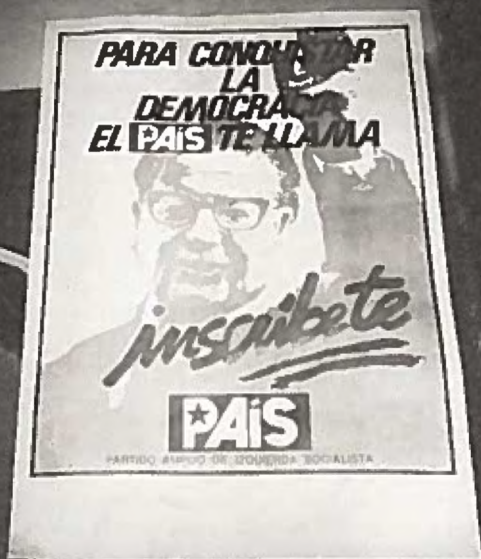
INNEHÅLL:

3. Valkampanj i politiskt töväder
5. Presidentkandidaterna
6. Harald Edelstam – som vi minns honom
10. Nätverk för överlevnad och förändring – de folkliga
organisationerna i Chile
15. Jan Sandqvist intervjuad
16. Kristna Vänstern presenterar sig
18. Argentina: Militär och skuldbördan styr demokratin
20. Eldorado – Författarförslagets nya bokserie
22. Från Pablo Nerudas Isla Negra
23. Hundmat här – hunger där
om Chiles fiskepolitik
24. Dagbok: april – augusti
26. Nyheter & Kommentarer

Chile: valkampanj i politiskt töväder

Efter 16 års kulturell och politisk skymning viker rädslan och misstron centimeter efter centimeter. Man andas i allmänhet mer optimism och framtidstro än någonsin tidigare. Chilenarna börjar åter igen att tänka och agera efter välkända politiska mönster.

Samtidigt har paradoxalt nog Santiagolufven aldrig varit så blytung och svart och svår att andas. I centrum har gatuförsäljarna börjat sälja gasmasker för 100 pesos per styck för att hålla de cancerframkallande partiklarna på avstånd.

I Santiago finns det idag 12.000 bussar – tre gånger fler än vad som behövs – som spyrt ut avgaser, slåss om passagerarna och utgör en allmän trafikfara för fotgängare och trafikanter.

Santiago slår för närvarande ett föga lustigt världsrekord i luftföroreningar. Vintermånaderna är på grund av ett klimatiskt fenomen speciellt kritiska. Men miljöskadorna återfinns också på andra ställen i landet; fiskevatten och stränder förgiftas av utsläpp från industrierna; vattennivån sjunker till följd av skogs-skövling; öknarna i norr breder ut sig; grönsaker och frukt förgiftas av besprutningsmedel etc.

Rovdrift

Det är de av högern förespråkade fria marknadskrafterna som bär skulden. I försvaret av dessa lagar backar företagarna idag upp före detta finansministern Hernan Blüchi's kandidatur inför presidentvalet den 14 december. Av sina förespråkare kallas dessa marknadslagar vilseledande för »sociala lagar». Konkret har dessa allt annat än sociala lagar under de senaste 10-15 åren skapat två länder i ett, med oerhörda sociala klyftor mellan fattiga och rika. 50% av befolkningen tjänar idag inte tillräckligt för att (enligt fastställda standardnormer) överleva på ett värdigt sätt. Samtidigt tjänar 5% av befolkningen mer än 1.000 dollar i månaden.

Dett är i kalla siffror det så kallade »ekonomiska undret».

Uppifrån: Patricio Aylwin och Hernan Blüchi. Valaffisch för PAIS. Några av Santiagos 12.000 bussar.
Chilebulletinen 3/89

► En annan sida av detta »under» är skövlingen och rovdriften på fiskevatten, skogar och andra naturtillgångar, liksom den helt okontrollerade kollektivtrafiken.

En utveckling som bygger på kortsiktiga ekonomiska vinster och långsiktig förstöring av miljö och naturtillgångar är ingen verklig utveckling. Det har oppositionens politiker insett och de börjar förstå vikten av att utforma en miljövårds-politik.

Sanningen ska fram

Den s k 17-gruppen (Concertación de partidos por la democracia) tar upp denna och övriga frågor i den tjocka program-text som publicerades i samband med att Aylwin proklamerades som oppositionens ende kandidat. Ekologifrågan återfinns i kapitlet om mänskliga rättigheter, en av de mest omdiskuterade frågorna för närvarande. Ett 40-tal specialister på mänskliga rättighets-frågor, främst advokater, har under 6 månaders tid diskuterat amnestilagrar, behandling av de politiska fångarna, handlingsplan för att offentliggöra sanningen och skipa rättvisa m fl frågor. VERDAD y JUSTICIA är en av de många tekniska underkommissioner som arbetat med konkreta programförslag. Det är samtidigt sden enda kommission där företrädare för kommunistpartiet deltagit i förberedelsearbetet. De olika kommittéerna för anhöriga till repressions-offren har konsulterats i olika omgångar och deras advokater har varit närvarande i diskussionerna.

Det återstår att se om politikerna lyckas motstå det starka trycket från militären att inte gå på djupet i dessa frågor, utan som i Argentina och Uruguay stryka ett streck över en blodig och grym epok. Några rätttegångar mot institutioner kommer inte att inledas. Däremot ska civila domstolar döma enskilda tjänstemän och militärer för de brott som

begåtts. Detta enligt programtexter och politiska deklarationer.

Hittills har kristdemokraterna, men kanske främst Aylwin själv, visat större öppenhet än vad i synnerhet vänstern väntat sig inför kravet att den kommande regeringen ska representera samtliga krafter inom oppositionen. De programtexter som utarbetats andas också den pluralism som oppositionens kandidat säger sig vilja representera.

Ekonomi – en tvistefråga

På ett avgörande område – ekonomin – varken vill eller kan övergångsregeringen vidta några genomgripande förändringar. Att behålla den makroekonomiska modellen har blivit en huvudfråga för den grupp ekonomer som utarbetat program-förslaget. På denna punkt råder av naturliga skäl den största oenigheten inom oppositionen. Att med hjälp av olika program angripa fattigdomen och den s k »sociala skulden» är för vänstern en grundläggande rättvisefråga, medan det för andra mer är fråga om en slags moralisk och politisk förpliktelse. Det kommer att instiftas en s k solidaritetsfond, som ska täcka kostnader för sociala program under de första åren, då statsbudgeten till stor del är in-tecknad av den sittande regeringen. Huruvida de många efter-satta sociala kraven verkligen kommer att tillmötesgå eller ej är för närvarande föremål för livliga diskussioner inom vänstern.

Allmänt kan dock sägas att den gemensamma programtext som oppositionen utarbetat är så avancerad och djupgående att den chilenska folkrörelsen mycket väl kan använda den som plattform för social mobilisering framöver.

Regimen censurerar

Det råder politiskt tövader. Inom oppositionen agerar man som om Pinochet inte längre fanns kvar. Med jämna mellanrum blir vi dock påmind om att det faktiskt fortfarande råder diktatur. Kubanska salsamusiker och Moskvacirkusen fick inreseförbud i protest mot »terroristisk verksamhet» mot Chile från dessa länder.

Sex av oppositionens propaganda-snuttar i TV inför folkomröstningen om författningsreformerna censurerades. I en av dessa visas Pinochet när han säger att han inte kommer att tillåta några reformer av 1980 års författning. Det förbjöds alltså.

Efter massmötet på Teatro Caupolicán, då Patricio Aylwin blev den enade oppositionens kandidat, gjorde regimen häftiga utfall mot Ricardo Lagos' och Alejandro Hales' »förolämpande» uttalanden om bl a Hernan Büchi.

Büchikepsar

Büchi i sin tur talar om samförstånd och försoning »för att bygga upp ett modernt Chile för alla». Samtidigt är han som f d finansminister den direkt ansvarige för att miljoner chilensare inte kan äta sig mätta idag.

Finansministern som utsetts till högerns (eller center-högern som den själv kallar sig) presidentkandidat försöker för närvarande komma över sin naturliga skygghet för kameror och mikrofoner genom att provtala på små orter dit journalisterna inte följer med. Det skämmas för övrigt friskt om de »inre, vitala motsättningar» som fick Büchi att hoppa av politiken för någon månad sedan. Efter amerikanskt mönster säljer Büchis propagandamaskineri Büchiyogurt, Büchikepsar och affischer med foton på den kandidat som representerar »el continuismo». Det gäller att sälja formen och inte innehållet. Tyvärr kan både omedvetna hemmafruar och förstagångsväljare falla för pojkluggen som enligt New York Times får Büchi att se ut som en blandning av gerillasoldat och rocksångare.

Maktstrid

Medan högern ser ut att kunna falla ihop av inre strider och splittringar – ett fenomen som återfinns i slutet på många diktaturer – har oppositionen redan startat sin valkampanj. Alla avarter i chilensk politik har tyvärr åter nått upp till ytan i form av personliga maktstrider, hegemoniska tendenser och centralstyrning. Efter långa förhandlingar och slitningar enades 17-gruppen slutligen om en gemensam nationell lista till parlamentsvalet. På vissa ställen har PAIS presenterat egna kandidater.

Provinserna överkörda

Det är inte alltid de mest representativa och erkända politikerna som vunnit i de interna överläggningarna. Ute i landet råder en hätsk stämning gentemot partistyrelsorna i Santiago. Med odemokratiska metoder har de i flera fall utnämnt kandidater som provinserna inte vill arbeta för, medan de egna kandidaterna fått ge vika. Den kvinnliga representationen är skandalöst låg, inte minst med tanke på de interna överenskommelser som vissa partier – t ex PPD – fattat vad gäller procentsatsen kvinnliga poster inom partiet.

Positivt

Samtidigt som dessa och andra avarter tyvärr florerar under valår som detta är slutfacit trots allt positivt. Stämningen har förändrats. För första gången på många år vågar människor drömma sig in i framtiden. Säkerligen kommer många av drömmarna inte att infrias, men är det trots allt inte ett hälsotecken att våga drömma?

Det har blivit tillåtet att drömma – och skratta – igen. Som tidskriften APSI uttrycker det i en annons inför den första sammankomsten om politisk humor i Chile: Varje störning i ett folks kapacitet att förstå och producera humor påverkar livskvaliteten. APSI kallar sammankomsten ett bidrag till reningen av miljön. Och visst hör det väl till en bra och hälsosam miljö att våga och kunna skratta?

MARIA ERIKSDOTTER

Presidentkandidaterna klara

Det var en märklig folkomröstning, den som genomfördes den 30 juni. Både diktaturen och de sjutton oppositionspartierna i Samordningen för Demokrati (Concertación por la Democracia) uppmanade nämligen chilenerna att godkänna förslaget till ändringar i grundlagen. Och det gjorde de. Omkring 85 procent godkände de femtiofyra ändringarna. Resten röstade emot, blankt, ogiltigt eller inte alls.

Både diktaturen och oppositionen såg resultatet som en seger. Pinochet menade att chilenerna ännu en gång sagt ja till hans grundlag och hans plan för övergång till demokrati.

Samordningen för Demokrati ansåg att dessa ändringar var ett framsteg, som kommer att följas av fler ändringar när det nya parlamentet är valt. De såg också det höga valdeltagandet som ett uttryck för att chilenerna längtar efter att få påverka utvecklingen i demokratiska former. Andra hävdade att det främst berodde på bötesstraffet på 25 000 pesos, mer än en månadslön för de flesta, för dem som inte röstade.

De viktigaste grundlagsändringarna är:

- Artikel 8 har ändrats så att endast partier som använder våld för att nå politiska mål är olagliga.

- Antalet senatorer har utökats till 45, så att de nio som diktaturen utser får mindre relativ betydelse.

- Ännu en civil har fått plats i det Nationella Säkerhetsrådet, så att det nu innehåller fyra civila och fyra militärer. Rådets befogenheter begränsas.

- Presidentens befogenheter under undantagstillstånd begränsas. Han får inte längre utvisa chilener eller begränsa rätten att informera och organisera sig.

- Övergripping mot de mänskliga rättigheterna ska ställas inför civil domstol och staten måste respektera de rättigheter som garanteras av grundlagen och som Chile ställt sig bakom i internationella avtal.

Fortfarande finns det allvarliga inskränkningar i de politiska och fackliga rättigheterna. De kommunala organen, som ju är tillsatta av diktaturen, kommer att motverka en demokratisk utveckling. Ledarna för CUT, Manuel Bustos och Arturo Martínez, är landsförvisade. Vallagarna gynnar diktaturen.

Presidentkandidaterna

Den 14 december ska det väljas en president och 165 ledamöter till parlamentet. Den 14 augusti var sista datum för nominering av presidentkandidater. De fyra som nominerats är:

1. **Hernán Büchi**, tidigare finansminister under Pinochet. Han stöds av UDI (Öberoende demokratiska unionen), storfinans och företagare.

RN (Nationella förnyelsepartiet) förlorade striden med UDI om presidentkandidat för högern. RN:s ordförande, Jarpa, fick inte något stöd från den ekonomiska högern.

2. **Francisco Javier Errazuriz**, bankir som stöds av fria kapitalistiska teknokrater.

3. **Fernando Monckeberg**, läkare från oppositionen som är emot samarbete med vänsterpartier. Han har stöd av PAC (Partiet centeralliansen).

4. **Patricio Aylwin**, kristdemokraternas ordförande och ledare för Samordningen för Demokrati. Han stöds av 17 oppositionspartier.

De två huvudmotståndarna är Büchi och Aylwin. I en opinionsundersökning i början av augusti fick Aylwin 54 procent och Büchi 28 procent av sympatierna.

Parlamentsvalet

Parlamentet är uppdelat i två kamrar. Till den första ska det väljas 36 senatorer och 9 ska utses av diktaturen, till den andra kammaren ska 120 delegater väljas.

I varje valkrets eller -distrikt ska två ledamöter väljas. För att ett parti, eller en koalition, ska få bägge platserna krävs att de får mer än 66,6 procent av rösterna.

Såväl inom högern som inom oppositionen har det pågått en intern kamp om nomineringen av kandidater, om hur många varje enskilt parti ska få och om man inom respektive block kan presentera enhetslistor eller om de ska ställa upp med olika listor i olika valkretsar.

Samordningen för Demokrati har gjort följande fördelning av kandidaterna: PDC 47, PAC 7, Padena 1, PR 18, SD 3, PPD 31, PH och De Gröna 5, MIR(R) 3, IC 4, PRSD 3, PS Almeyda 12 och PC 17.

Partierna bakom Büchi fördelade kandidaterna så här: RN 68, UDI 31 och oberoende 21. Notabelt är att PN (Nationella partiet) står utanför denna uppgörelse, liksom den yttersta högern, med AN och DR i spetsen.

Aylwin beroende av stöd

RN (Nationella förnyelsepartiet) har i överläggningar med oppositionen dragit upp vissa riktlinjer inför framtiden. Bland annat gäller det grundlagsändringar beträffande vallagarna, den kommunala lagstiftningen, de senatorer som tillsatts direkt av diktaturen och konstitutionsdomstolen.

Om Aylwin vinner är det inte troligt att han får tillräckligt stor majoritet i parlamentet för att kunna genomföra ytterligare förändringar i grundlagen. Han blir beroende av stöd från RN.

De mänskliga rättigheterna är en het potatis inför valet. Kyrkan säger att det inte kan bli tal om förlåtelse om det inte fastställs vilka som är skyldiga. Samtidigt varnar general Matthei oppositionen för att riva upp den amnesti som diktaturen utfärdade för alla brott före 1978.

Diktaturen förlorade folkomröstningen förra året. Den tvingades nu gå med på förändringar i grundlagen trots att Pinochet så sent som för ett år sedan sa att inte ens ett kommatecken ska ändras. Många menar att diktaturens fall har börjat och att det fortsätter. Andra anser att det inte kan bli några fler förändringar mot högerns vilja.

JOHAN SOLANDER

SÅ MINNS VI HARALD EDELSTAM

Tre gånger i olika länder
blev han förklarad »persona non grata»
— oönskad på diplomatspråk.
I Hitlertyskland, i Quislings Norge, i Pinochets Chile
mötte han situationer där den diplomatiska etiketten
måste vika för vanlig medmänsklighet.
Vi vet att tusentals människor älskade denne diplomat.
Vi har talat med några av dem.

Harald Edelstam — »persona grata»

Henrik Janbell var UBV-volontär vid ett träforskningsinstitut i Chile från oktober -72 fram till kuppen -73. Han arbetade som miljö-vårdsingenjör. Det räckte för att han skulle hamna i koncentrationsläger.

— Harald var modig och fräck och han befriade mig, säger Henrik.

Då Harald Edelstam kom till Chile 1972, för att bli svensk ambassadör där, efterträdde han en annan ädling, som hette de Geer. Under den historiskt omvälvande period, som Chile då genomlevde efter att Salvador Allende blivit president, ägnade sej denne de Geer åt att skriva sina memoarer — om hur han som ung älskare red genom bologneskogen i Paris — helt ovetande om det historiska drama som utspelades utanför väggarna på svenska ambassaden eller ambassadörens komfortabla residens.

Att Harald Edelstam tog sej an sin roll som ambassadör med en helt annan utgångspunkt stod helt klart, om inte annat, då general Pinochet tog över makten i Chile den 11 september 1973.

Det kan jag och hundratals andra, som har Harald Edelstam att tacka för våra liv, intyga.

Tog initiativ

Då den chilenska militären finkammade hela Chile på jakt efter anhängare till Unidad Popular-regeringen öppnade Harald Edelstam inte bara ambassadens dörrar för dem som flydde denna terror, utan organiserade själv en veritabel aktion för att rädda så många liv som möjligt. Det gällde inte bara svenskar (vi var ganska få vars liv var i fara) utan framför allt chilensare och flyktingar från andra latinamerikanska länder, vilka var ett attraktivt byte för de euforiska militärerna tiden efter militärkuppen. Det mod och den initiativförmåga Harald Edelstam visade upp i detta arbete, ackompanjerad av ursinniga kritiska telex från sin arbetsgivare på Utrikesdepartementet i Stockholm, är unikt inom den svenska diplomatkåren och inom diplomatkåren överhuvudtaget.

Kubaner utvisade

Granne till den svenska ambassaden i Santiago fanns den kubanska ambassaden. Direkt efter militärkuppen bröts de diplomatiska relationerna mellan Chile och Kuba och all kubansk ambassadpersonal och alla kubanska medborgare utvisades omedelbart ur landet. Då över-

togs, på Harald Edelstams initiativ, den kubanska ambassadens byggnad av den svenska ambassaden och blev därmed svenskt territorium och ytterligare en byggnad, där flyktingar från terrorn kunde inhysas. En dag utspelades vid denna byggnad en episod som visar på det mod Harald Edelstam visade upp i sitt arbete.

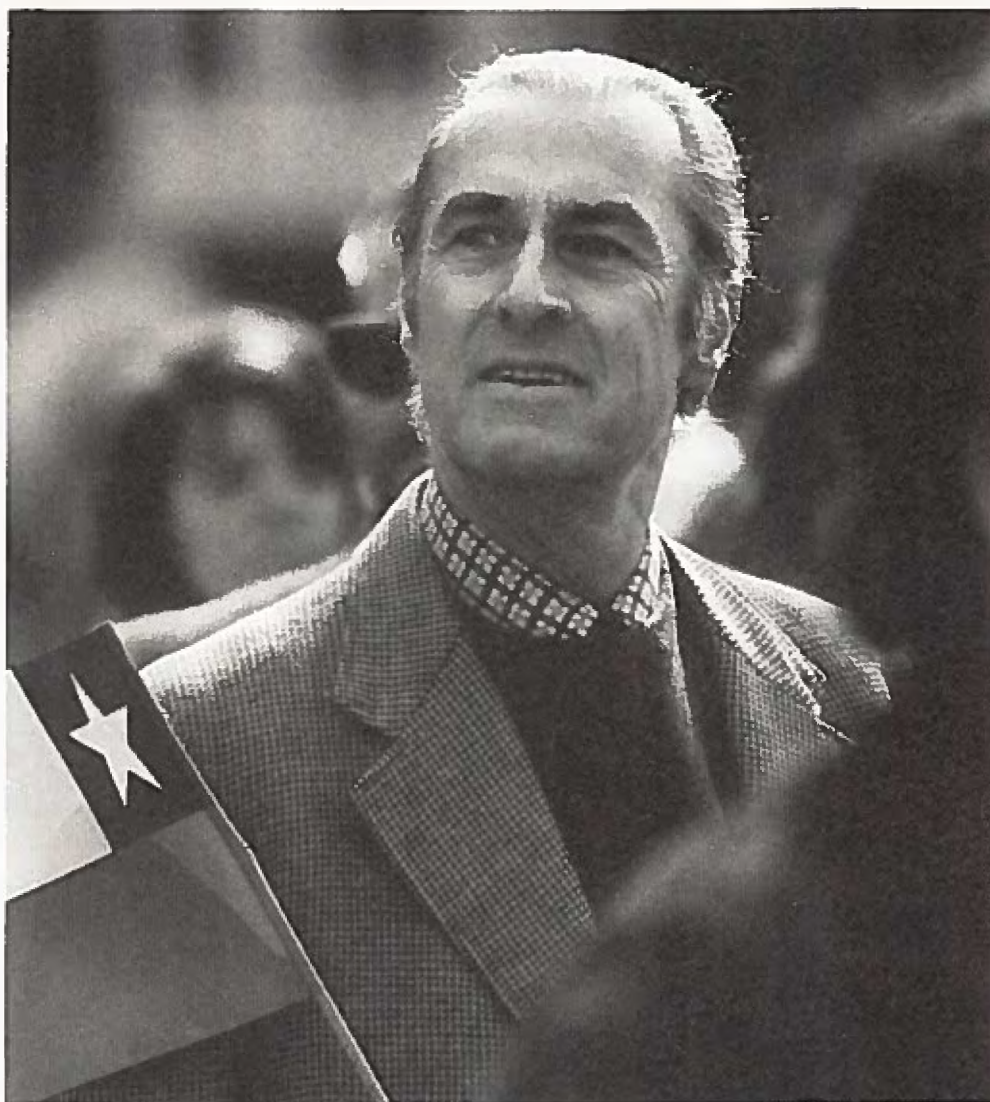
Ambassaden besköts

Eftersom en rad personer, av den chilenska diktaturen hett eftertraktade, hade tagit sin tillflykt till denna byggnad, började militären en dag beskjuta denna. Harald Edelstam kom dit och vädjade vänligt till militärerna att upphöra med sin aktivitet. Då de inte tog någon notis om denna vädjan, öppnade han porten, vände sej till militärerna och sa: »Om ni fortsätter ert skjutande, så ska ni veta att ni skjuter mot den svenska ambassadören». Därefter gick han in och stängde porten. Skjutandet upphörde.

Fantasifulla metoder

Oändliga är exemplen på de fantasifulla metoder Harald Edelstam använde sej av för att rädda människoliv.

Ett av de mer uppseendeväckande var då han skaffade en buss och själv åkte till Nationalstadion, den fotbollsaren som militären använde för att samla och sortera upp de tusentals fängslade i San-

Harald Edelstam 1 maj 1974

Foto: Reportagebild

tiagoområdet. Då han lyckats prata sej in på området begärde han med myndig röst bokstavligen att få med sej alla »tupamaros». Med hjälp av sitt mod, sin fräckhet och ett maximalt utnyttjande av sin ställning som ambassadör lyckades han, mot alla odds, med sin uppgift. Bussen fylldes med skräckslagna men glada »tupamaros» och rattades av Harald Edelstam själv till svenska ambassaden.

Befriades

Elva dagar efter militärkuppen och mitt fängslande kom Harald Edelstam till Nationalstadion och befriade mej. Efter mycket besvär och letande, med hjälp av ett fotografi, lyckades han spåra mej dit. Den 22 september kom han själv i sin bil och plockade upp två nöjda och lättade svenskar, mej själv och Claes Croner.

I bilen därifrån fick han veta att polisen lagt beslag på min fotoutrustning, då jag fängslades. »Då sticker vi dit och hämtar den», sa han. Idén tilltalade mej inte nämnvärt, då jag nu äntligen lyckats komma ur militärens klor. Men så blev det. Harald Edelstam tog mej med och tagade indignerad in på den polisstation, där jag elva dagar tidigare under dramatiska former fängslats, och skäller ut de

jourhavande poliserna för att ha stulit min kamerautrustning. Det gick naturligtvis inte att få fram denna, men Harald Edelstam insisterade.

Själv tyckte jag denna fråga var av helt underordnad betydelse och var mycket glad då vi tog bilen och åkte vidare mot ambassadörens residens. Där hade jag förmånen att under mycket angenäma förhållanden tillsammans med min flickvän få bo och dela måltiderna med Harald Edelstam, tills vi fördes hem till Sverige.

Hjältemod

Harald Edelstam fortsatte sitt arbete att rädda människor från militärens terror, tills han av den chilenska militärregimen klassades som »persona non grata» och utvisades ur landet. Av mej och mina vänner klassas han som en hjältemodig »persona grata».

Som alla kanske vet var det inte första gången Harald Edelstam gjort en liknande insats. I Norge under nazisternas ockupation, i Guatemala och i Indonesien har han gjort liknande hjältemodiga insatser.

HENRIK JANBELL

Hjälte i kuppdagarnas inferno

Idag är han röntgenassisten på ett sjukhus i Mellansverige. För 16 år sedan var han en 22-årig student vid Concepcións Tekniska universitet i södra Chile. Han var starkt engagerad i studentvänstern, Movimiento Universitaria de Izquierda (MUI).

Dario Zapata upplevde de första kuppdagarnas fasa och kan berätta vad som sedan hände:

Jag hade övernattat i Talcahuano och kom in till centrum vid fem-tiden på morron. Utmed vägen hade jag sett soldater i skogsbyrnet och andra som höll på att klistra upp affischer. Stämningen hade varit mycket spänd dagarna före, med ideliga sabotage i industrierna osv... När jag kom in i Barrio Universitario (studentbostadsområde) ropade kamrater som lyssnat till radion: Det är militärkupp! Det är kupp!! Och trupper höll redan på att omringa universitetsområdet och sköt salvor i luften. Det var 5:e armédivisionen under general Washington Carrasco som▶

Omkring 6.000 personer hölls fångna på Nationalstadion i Santiago i september 1973.

► invaderade. (Han blev sedan Pinochets representant i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna).

Deras spioner hade sedan länge gjort upp listor över oss.

Naturligtvis var vår rörelse ett första mål för kuppmaakarna. De försökte fånga in så många studenter de kunde. De som flydde blev beskjutna med automatgevär.

Slagord mot mördarna

Jag och en kamrat sprang genom skogen bakom Tekniska universitetet och gick sedan mot centrum. Akeriägare och andra högergrupper firade redan »befrielsen från kommunismen» med en karavan genom stan. När det vid tre-fryratiden annonserades att president Allende var dödad, fanns folk på torget och ropade slagord mot mördarna.

På kvällen kom det till väpnade sammandrabbningar och militären gick från hus till hus och finkammade. Vi måste övernatta på kyrkogården, uppe på hus-tak eller under bilar.

Vänner försvann

Situationen i Concepción blev snart ohållbar. Det fanns polis och militärspärrar överallt. Så efter tre dagar beslöt jag att ta mig till Santiago (60 mil).

Men också här vimlade det av militär. Vid Tekniska skolan såg jag hur de släpade ut tunga säckar med döda kroppar. Efter en dag for jag vidare till min hemstad San Antonio vid havet, men bara för att möta ännu flera katastrofer. Många vänner hade försvunnit. Jag vågade inte bo hos min familj även om jag ville leva och dö här. Stuveriarbetarfacketts ledare

hade arkebuserats efter tortyr. Andra hade skickats till koncentrationslägret Tejas Verdes, där general Contreras regerade. Han blev ju sedan chef för hemliga polisen DINA.

Chiles svartaste dagar

Många överlämnade sig till militären efter hot mot anhöriga. Jag beslöt att fara tillbaka till Santiago för att organisera kontakter och försöka överleva. Men alla var förräddade av rädsla. Man tappade bort varann och kände sig mycket utlämnad. Vi upplevde de svartaste dagarna i Chile historia.

Flera ambassader tog emot flyktingar. Tidigt en morgon beslöt jag och en kamrat att ta oss in på någon ambassad. Det var en slump att det blev den svenska. Vi tvingade kvinnan i luckan att öppna. Där fanns redan många latinamerikanska flyktingar, bland andra Luis Figueroa, CUT:s ordförande. Militärerna upprättade posteringar på kringliggande hustak, så det var riskabelt att vara i trädgården. Ambassadören Harald Edelstam ville placera oss i ett annat hus, som visade sig vara kubanska konsulatet. Där fanns redan ett hundratal uruguayare, bolivianer, brasilianer och före detta regerings-tjänstemän.

Sågs vid Nationalstadion

Vi visste då ingenting om den svenske ambassadören. Vi sov på de fina mattorna i konsulatet. När dom ropade: Ambassadören kommer!, så brukade vi rusa upp och ställa oss i givakt. Men han var ingen vanlig diplomat. Han gav sig tid att sitta ner och prata och lärde sig våra namn så

att han till slut kallade oss vid namn: Hola Pedro! Hola José! Han sjöng med barnen som fanns bland flyktingarna och han älskade att dansa cumbia.

Jag mindes sedan att jag sett honom vid Nationalstadion som militären använde som koncentrationsläger under första tiden. Han kom ut ifrån stadion i mörk kostym och svart slips och höll armarna kring en kraftig man som militären också ryckte i. Men han fick in mannen i diplomatkölen och for iväg till allas beundran.

Det fanns andra människor på ambassaden som gjorde mycket för oss, till exempel Sonja, sekreteraren och chaufförerna Manuel från svenska och Juan från kubanska ambassaden, som stod under Sveriges beskydd.

Mer än diplomat

När de förklarade Edelstam för »persona non grata» och han måste lämna oss tog han ett smärtsamt personligt farväl av var och en. När hans bil for iväg varade applåderarna en mycket lång stund.

När jag på nyåret -74 kom till Sverige som politisk flykting blev jag placerad på en förläggning i Flen. Redan i mars ordnade vi en demonstration och ett solidaritetsmöte i Flen. Harald Edelstam var med oss där.

Harald Edelstam var aldrig bara en diplomat. □

Orädd, varm och handlingskraftig

Rolf Bengtsson är mångårig ordförande i Latinamerikanska Flyktingfonden. Åren 1972 till juni -74 vistades han i Chile, först som UBV-volontär och efter kuppen såsom sekreterare vid svenska ambassaden. Han fick nära följa Harald Edelstams kamp.

— Harald Edelstam var en spontan människa som vågade visa känslor också i offentliga sammanhang, säger Rolf. Därigenom råkade Edelstam ibland i blåsväder, men han hade stöd på högsta ort. Vid militärkuppen ställde Kuba sin legation under svenskt beskydd, sannolikt på initiativ av Edelstam. Och strax vajade svenska flaggor över de kubanska husen.

Dolde inte sin avsky

Harald var god vän med Salvador Allende. Allende trodde inte de chilenska militärerna om illojalitet mot konstitutionen. När kuppen var ett faktum och Allende mördad, kunde Harald Edelstam inte dölja sin avsky för kuppmaakarna ens inför världspressen. Den Pinochet närstående El Mercurio krävde att Edelstam skulle förklaras »persona non grata»

och ville till och med döpa om Calle Suecia (sverige-gatan) till något neutralt.

Kom ut i direktsändning

En ström av asylsökande sökte sig till svenska ambassaden. När där blev fullt, använde Edelstam de kubanska fastigheterna som flyktingförläggningar.

När militären hotade att storma den kubanska handelsrepresentationen, där Edelstam hyste ett femtiotal flyktingar, ringde han till sina diplomatkolleger och inbjöd till en fest i lokalen. Samtidigt ordnade han kontakt med Sveriges Radio och kom ut i direktsändning. Stormningen avblåstes.

Blev nerslagen

Bland de mer spektakulära aktionerna från Haralds sida var när en uruguayansk kvinnlig asylsökande blev akut sjuk och måste föras till sjukhus. De chilenska militärerna försökte att kidnappa henne därifrån. Harald anlände tillsammans med franske ambassadören och kastade sig in striden. Blev nerslagen och kunde inte hindra att kvinnan fördes bort. Men aktionen ledde ändå till att kvinnan fick vård på militärsjukhuset och sedan släpptes till en fristad i Sverige.

Solidariteten självklar

Efter sin tid i Chile reste Harald omkring i världen och informerade om vad

som skett och pågick i landet och deltog i solidaritetsaktioner riktade mot diktaturen.

Solidariteten med förföljda människor var en självklar sak för honom. Intill sin död var han hedersordförande i Latinamerikanska Flyktingfonden i Stockholm.

INGVAR ENGHARDT

Han inspirerar oss än

I oktober 1985 deltog Harald Edelstam i Chilekommitténs Latinamerika-vecka i Varberg. Då jag ringde honom för att fråga om han ville komma hit svarade han »ja» utan tvekan. Men han undrade samtidigt om det fanns något intresse av att lyssna på honom. Det trodde jag.

Då vi kom till Varbergs teater, där mötet skulle hållas, var lokalen fylld till sista balkongplats av svenskar och latinamerikaner, unga och gamla, och vår hedersgäst blev mycket förvånad.

Vi kände oss högtidliga och tystnaden var andlös medan Harald Edelstam berättade om kuppdagarna i Santiago de Chile och tiden därefter, då han for runt och hjälpte svårt hotade människor att ta sig till den svenska ambassaden.

Han var mycket engagerande och han kände nog vårt intresse för han berättade länge, länge. Han verkade helt omedveten om tiden och efter att nervöst ha tittat på klockan fick vi till slut abrupt avbryta framträdandet, ta ett snabbt farväl, hämta rock och portfölj och se honom springa med rocken flaxande till stationen och ett innestående tåg.

Kvällen var fantastisk och vi har många gånger pratat om den inspiration vi fick av denne enkle, ödmjuka och modige man.

Efter att ha skickat en hälsning från Chilekommitténs årsmöte i december 1988 fick jag omedelbart ett vänligt brev där han tydligt kom ihåg »den fina kvällen då jag pratade på för länge inför den talrika publiken och höll på att missa tåget».

Svårt sjuk följde han fortfarande utvecklingen i Chile och hoppades »få uppleva den dag då militärregimen försvinner och demokratin återuppstår i Chile».

Ann-Marie Lidholm
Varbergs Chilekommitté

Till Harald Edelstams minne har det kommit in bidrag till Chilekommitténs insamling. De som på detta sätt vill hedra minnet av Harald Edelstam kan sätta in ett bidrag på pg 65 39 28-2. Det går oavkortat till de politiska fångarna i dagens Chile.

Harald Edelstam anländer till Arlanda i november 1973 efter att ha blivit förklarad »persona non grata» i Chile.

Nätverk

för överlevnad och förändring

Om de folkliga organisationerna i Chile

För att lindra effekterna av repressionen började människor ganska snart efter juntans maktövertagande att skapa sina egna organisationer ute i bostadsområdena, organisationer som växt ut till ett socialt nätverk och fått stor betydelse i kampen för demokrati och överlevnad.

De sexton åren av militärdiktatur och en ekonomisk politik som av somliga kallas »auktoritär kapitalism», av andra »Chicagokolan», har skapat en nyfattigdom av hittills i Chiles historia aldrig skådat slag. Jämfört med sina latinamerikanska grannar är den chilenska makroekonomiska politiken mycket framgångsrik; man har lyckats hålla inflationen nere och man har en positiv handelsbalans. En stor del av exportinkomsterna går till att betala tillbaka på utlandsskulden, vilket man också gör till skillnad från grannarna. Denna framgångsrika politik har givetvis haft sitt pris, som fått betalas av de redan sämst lottade – man har ruinerat den inhemska industrin och ställt arbetarna på bar backe. Samtidigt har budgeten för den sociala sektorn skurits ner drastiskt.

Saknar arbete

Under den senaste 20-årsperioden har det skett en markant ökning av fattigdomen i städerna, även jämfört med andra latinamerikanska länder. Det är inte bara antalet fattiga som ökar utan även vidden av fattigdomen – alltfler nödvändiga basbehov förblir otillfredsställda.

Den grundläggande orsaken till detta är arbetslösheten. Regeringens officiella siffror på 9,1 % (INE juni-88) kontrasterar mot de inofficiella som visar det dubbla: 18 % (PET juni-88). I vissa stadsdelar är upp till 70 % av den arbetsföra befolkningen utan arbete.

»Informella sektorn»

Omöjligheten att finna ett traditionellt arbete som motsvarar utbildning

och erfarenhet har gjort att människor för att överleva har tvingats söka efter andra vägar att få sin utkomst, och floran av »informella arbeten» är brokig. Undersökningar visar att närmare en tredjedel av arbetskraften i Santiago är sysselsatt just inom den »informella sektorn», dvs med gatukommers, vakta parkerade bilar, putsa skor, tvätta kläder, städa, springa ärenden, etc. Samma undersökning visar att den stora majoriteten av parkeringsvakter och gatuförsäljare är f d industriarbetare och byggnadsarbetare.

Överraskande stor är även andelen av förskollärare och mellanstadie lärare bland de »informella» arbetarna, vilket bara alltför väl visar vilken politik som förs vad det gäller skolväsendet – man har avskedat tusentals lärare de senaste åren.

Karaktäristiskt för de flesta »informella» arbetena är att bara ett ytterst fåtal av dem ger tillräcklig inkomst för att kunna försörja en familj.

Påtvingad fattigdom

Man räknar med att hälften av Santiagos invånare lever i fattigdom. Av dem är 22,9 % medellösa (har en månadsinkomst som inte räcker för att täcka det minimala behovet av livsmedel) och 26,8 % låginkomsttagare (de tjänar tillräckligt för att överleva, men inte för att tillfredsställa sina behov av undervisning och en dräglig bostad) (PET -88).

Till skillnad från andra samhällen där man i generationer tvingats leva i misär och till sist resignerat accepterat detta, så upplever chilensarna sin fattigdom som

Bönor, Protein, Kyckling, Bröd, Bakelser, Päron,

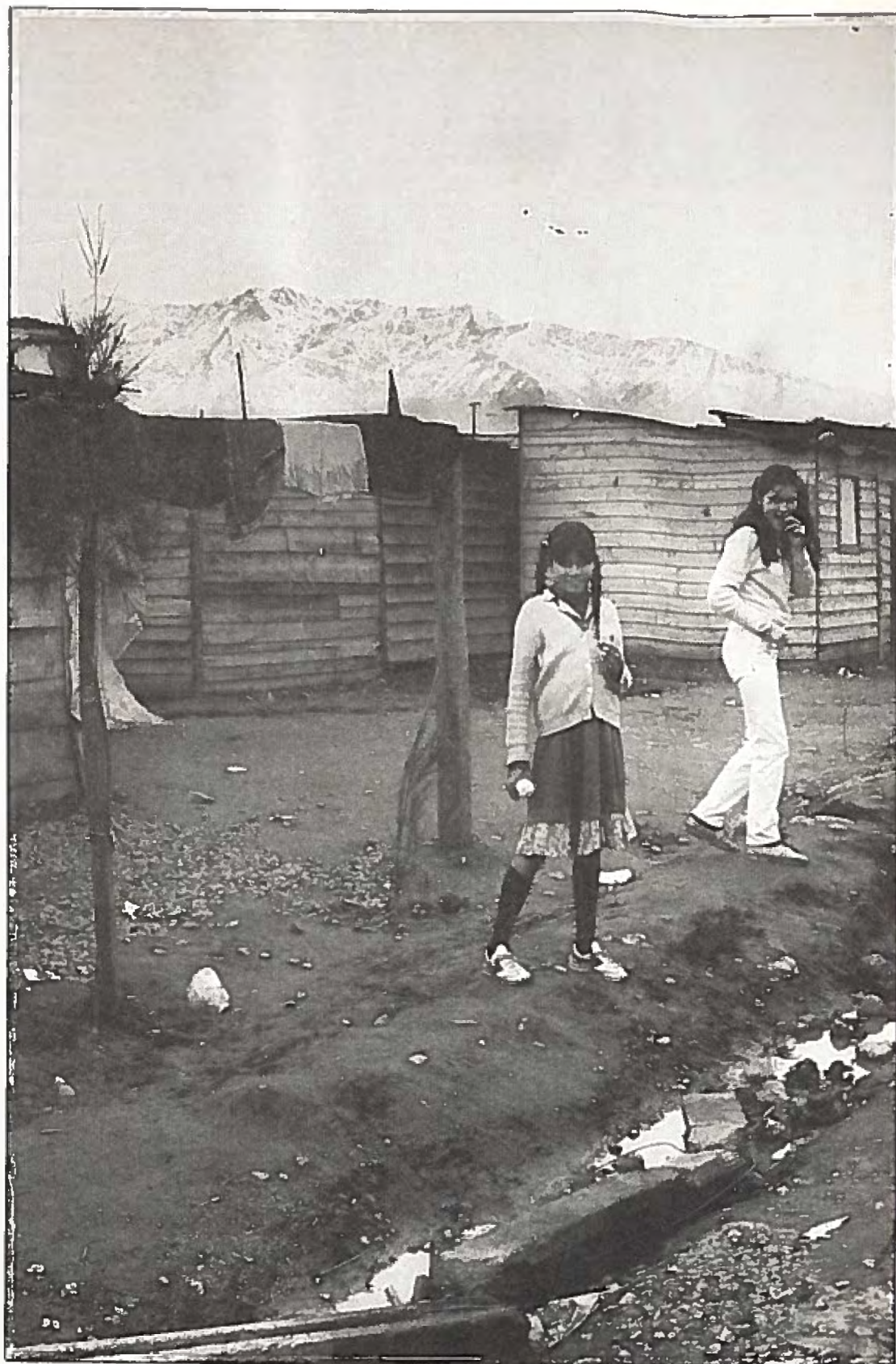

Foto: Eva Källsäter

något man tvingat på dem och som man därför inte kan tolerera utan måste försöka göra något åt.

Repressionen kvar

Redan när de första effekterna av juntans maktövertagande gjorde sig kännbara började människor skapa tillfälliga organisationer som skulle lindra effekterna av den tillfälliga repressiva situation man befann sig i. De första uppgifterna

för dessa organisationer var att materiellt försöka hjälpa de arbetarfamiljer där familjeförsörjaren blivit svartlistad, förföljd, fängslats eller tvingats i exil. Man startade barnmatsalar och bildade arbetslöshetsorganisationer och verkstäder för produktion i liten skala.

Emellertid visade det sig med tiden att repressionen inte var tillfällig och de drabbade familjernas ekonomiska situation visade heller inga tecken på förbätt-

ring. Tvärtom växte skaran av arbetslösa och antalet familjer som inte kunde tillfredsställa sina mest grundläggande behov ökade.

Nätverk

Med tiden har det grott fram ett nätverk av folkliga ekonomiska organisationer (OEP: Organizaciones Económicas Populares) för att tillsammans bekämpa krisens verkningar. De omfattar soppkök, inköpskollektiv, bagerier, köksväxtodling

► ar, konsthantverks-grupper, verkstäder, hälsovårdsgrupper m m.

Huvuduppgiften för dessa organisationer är att bidra till familjernas uppehälle, men inom ramen för detta har man också som målsättning att skapa medvetande om varför situationen är som den är, att man gemensamt kan göra något för att förändra den och att överlevnad inte bara handlar om att tillfredsställa fysiska behov utan att man också måste värna om livskvalitet.

Aktivt deltagande

Gemensamma nämndare för dessa sammellan heterogena organisationer är självstyret där man kräver ett aktivt deltagande av alla medlemmar både i beslutsprocesser och vardagligt arbete, solidariteten mellan medlemmarna som är grundläggande för att kunna uppfylla målsättningarna samt avsaknad av vinstintresse då det viktigaste är att tillgodose gruppens behov.

Sammansättningen av grupperna är i stort sett lika överallt – undersysselsatta och arbetslösa, människor som lever i misär i de fattigaste stadsdelarna.

I Santiago fungerar drygt 1.000 folkliga ekonomiska organisationer som omfattar 50.000 aktiva medlemmar och kommer ca 200.000 personer till godo.

Inköpskollektiv

Comprando Juntos (inköpskollektiv) är sammanslutningar av privatpersoner

som gemensamt köper in baslivsmedel för att på så sätt komma upp i mängder som ger grossistpriser. Det finns ett par hundra runt om i Santiago, som serverar runt 30.000 personer. Principen för alla Comprando Juntos är densamma:

Varje familj betalar en kvot veckovis, varannan vecka eller en gång i månaden, och med dessa pengar gör man de inköp som det insamlade kapitalet räcker till. I allmänhet är det ris, socker, the, makaroner och olja, men »rikare» föreningar har ett bredare sortiment som omfattar även konserver, torrmjolk mm.

Soppkök

Ollas Comunes (soppkök, »gemensamma grytor») fungerar som matlag, där ett antal familjer slår sig samman för att gemensamt anskaffa råvaror och laga till dem, också mot en viss kvot. Man tjänar inte bara på de billigare råvarorna, utan man förbrukar ju också mindre energi när man lagar tillsammans, ofta över vedeld. Vissa grytor fungerar alla dagar, andra bara en eller ett par dagar i veckan. De flesta grytor får ett visst livsmedelsunderstöd av kyrkan. Men detta är många gånger förknippat med villkor, vilket har gjort att grytor som värvat om sin självständighet haft svårt att överleva.

Förutom de livsmedel man får i gåvor, och de man köper för den insamlade kvoten, går man till marknaden och samlar in överblivna grönsaker.

Fattiga grytor kan gå till snabbköpens soptunnor.

I Santiago finns närmare 300 Ollas Comunes, som lagar cirka en halv miljon portioner i månaden.

Folkbagerier

Amasanderías populares (folkbagerier) har många gånger sitt ursprung i Ollas Comunes eller andra organisationer. Man samlas och bakar bröd som sedan säljs till något under normalpriset. Vissa amasanderías har även slagit sig på tillverkning av empanadas (piroger) och konditorivaror. De fungerar oftast bara några timmar om dagen, vilket tillåter deras medlemmar att också ägna sig åt andra aktiviteter.

Det finns troligen ett 30-tal folkbagerier i Santiago, varav ungefär en tredjedel fungerar hemma hos någon av medlemmarna, medan andra är större och till och med har kunnat skaffa sig knådmaskiner och andra ändamålsenliga verktyg och maskiner.

Köksväxtodlingar

Huertos Familiares (köksväxtodlingar) har vuxit upp i många skuldstäder. Man använder de små överblivna plättar som finns mellan husen till odlingar för att berika den annars magra dieten. Ett antal alternativorganisationer bidrar med kunskap och hjälp att skaffa frö.

Foto: Christer Hamp

Vissa odlar enbart köksväxter, medan andra även givit sig in på odling av medicinalväxter.

Hantverksskollektiv

Talleres solidarios (solidariska hantverksskollektiv) är grupper som till stor del växt upp i nära kontakt och med stöd av kyrkan eller andra organisationer. De flesta medlemmarna är kvinnor, och man arbetar med konsthantverk (tygtavlor, makramé, garnapplikationer etc), klädsömnad, stickning. Man tillverkar också leksaker, främst av trä och textil och byggnadsdetaljer (snickeri, bostäder, el och sanitet). Det finns också en grupp av »övriga» som frisörer, skomakeri, tryckeri mm.

Produkterna säljs ofta till kyrkan, men just försäljningen är det största problemet för dessa grupper, som saknar kontakter i de köpstarka delarna av stan.

Hälsövård

Förutom dessa »alternativorganisationer» finns en mängd »**grupos de salud**» (hälsövårdsgrupper) som ägnar sig åt hälsoundervisning, förebyggande hälsövård, kampanjer mot löss och skabb och i vissa fall även sjukvård.

Bostadsfrågor

Till de folkliga ekonomiska organisationerna kan man även räkna de som ägnar sig åt bostäder och lånefrågor. Under den ekonomiska »boomen» köpte stora delar av medelklassen och lägre medelklassen hus med fördelaktiga amorteringsvillkor. Lånen har numera visat sig vara lika omöjliga att betala som utlandsskulden, då de stiger snabbare än inflationen. Det har skapats organisationer som jobbar för att förhandla om lånevillkoren och som också genomför vissa protestaktioner. Bland annat har man i vissa stadsdelar plockat bort alla gatuskyltar och husnummer för att försvåra avhysning av dem som ligger efter med amorteringarna.

Behövs under lång tid

Alla dessa organisationer är koordinerade sinsemellan, och flera av medlemmarna arbetar i mer än en organisation vilket också medverkar till en viss samordning.

Den stora frågan är idag vad som kommer att hända med dessa organisationer i framtiden, under en demokratisk regim. Idealet vore givetvis att behoven inte längre fanns, men ingen regering kan från en dag till en annan undanröja fattigdomen. Troligen kommer vissa funktioner att övertas av stat och kommun, medan andra säkerligen kommer att fungera under ganska lång tid framöver.

ANNA JOHANSSON

Källor: *Organizarse para vivir - Pobreza urbana y organización popular* (Clarisa Hardy)
Pobreza y Trabajo (PET: Programa de Economía y Trabajo)

Taller: las organizaciones de subsistencia en la transición a la democracia (PET)

Foto: Taller Amistad

I botten av klasspyramiden

Sara arbetar med soppköket »Esfuerzo» – som betyder kraftansträngning – i Santiagos västra utkant. Hon berättar lite om hur »hennes» soppkök fungerar.

– Vi är drygt 20 familjer som lagar mat tillsammans i vår gryta. Varje familj betalar 200 pesos (cirka 4:50 kr) i månaden.

Några ensamstående, äldre arbetslösa hjälper till att samla ved och sågspån att elda med, och att samla in grönsaker på marknaden, och de behöver inte betala. De har ju ingen chans på arbetsmarknaden, och eftersom POJH-beredskapsarbetena knappt existerar längre så har de ingen annan möjlighet att överleva.

– Det är klart att med 200 pesos per familj och månad, och med familjer på 10-11 personer, kan vi ju inte klara att hålla grytan igång, säger Sara.

– Det går tack vare bistånd från kyrkan som ger oss livsmedel till tre dagar i veckan, och de övriga dagarna bekostar vi själva.

– Nu hänger vi i luften, för projektet som stött oss gick ut i april och borde normalt ha förlängts till 1992. Antagligen är det på grund av valet i december som de inte vill förnya det, utan de har skapat ett »bryggprojekt» som försörjer oss under tiden, sen återstår det att se vad som kommer att hända. Många miss-tänker att vi kommer att bli utan stöd,

Foto: Marla Olga Almand

för det antas att vi inte kommer att ha någon funktion att fylla ...

Brödbak

– I dagarna har vi invigt ett bageri i anslutning till grytan. Vi är fem kvinnor som gått en kurs anordnad av en organisation som jobbar med alternativ teknologi, och vi är ansvariga för bageriet.

– Vi bakar varje dag, men eftersom vi inte har resurser så håller vi till hemma hos mig, och vi har inte heller några maskiner utan gör allt för hand. På helgerna gör vi degar på 20 kg! Bara till grytans bröd måste det knådas 12-15 kg!

Varför är inte grytmedlemmarna samtidigt medlemmar i Comprando Juntos?

– Man kan säga att det är olika kategorier av människor som är med i de olika organisationerna. De som är med i Comprando Juntos har råd att betala en kvot i månaden, som är 10 gånger större än vår.

– Om vi någon gång får lite pengar över, så använder vi dem till att köpa fisk eller något annat att berika grytans mat med. Annars är det bröd, the och socker vi lever av. Vi har inte råd att köpa de makaroner av bra kvalitet och den matolja som de har i Comprando Juntos.

– Eftersom vi är fattiga måste vi vara solidariska, och vi nekar aldrig någon en tallrik soppa om de inte kan betala. Om någon i grytans närhet avlider är vi genast där och ser till att de anhöriga och övriga som deltar i likvakan inte behöver bekymra sig om maten den dagen. Och pengarna de slipper göra av med på mat kan de använda till bussen till kyrkogården.

– Vi talar ofta om klasspyramiden när vi ska förklara hur samhället är sammansatt. De som är ansluta till en sån här gemensam gryta är fattiga, de allra fattigaste, de som är så långt i botten på klasspyramiden att de nästan sjunker under den!

ANNA JOHANSSON

CHILES POLITISKA FÅNGAR

De måste frigges nu!

Karen Eitel

Foto: Fortín Diario

En av de mest delikata uppgifterna den nya chilenska demokratiska regeringen kommer att stå inför, är vad man ska göra med de cirka 500 politiska fångarna som sitter i fängelserna runt om i landet.

De har blivit offer för diktaturens absoluta brist på respekt för internationella rättsbegrepp.

Den här bilagan till Chilebulletinen handlar om de politiska fångarna i Chile.

Texterna är skrivna respektive sammanställda av Anna Johansson. Hon beskriver hur det kan vara att som besökare komma innaför murarna till Santiagos allmänna fängelse, hon har samtalat med en chilensk advokat och träffat de anhörigas organisation. Hon berättar om Pidee, organisationen som

försöker hjälpa och stödja barn som drabbats under diktaturen.

En annan form av frihetsberövande berättar en kvinna om, som efter sex år i juntans fängelse fått dagpermission, men måste inställa sig i fängelset klockan nio varje kväll för att låsas in.

Slutligen ett par vittnesmål från fångar och förslag om vad du och jag kan göra för att protestera mot att människor fängslas för sina åsikters och sin övertygelses skull.

Besök innanför murarna

Utanför huvudingången till Santiagos allmänna fängelse ringlar två köer. En för män och en för kvinnor. Det är lördag, och besökstid mellan klockan två och fem.

Text: ANNA JOHANSSON

På marken vid sidan av varje kö sitter en gammal kvinna och tar hand om handväskor och annat som inte får föras in i fängelset, mot en ringa slant i utbyte. Den gamla på »kvinnosidan» säljer smågodis, och rätt vad det är sträcker hon fram en jordgubbskaramell åt mig. »Här, ta med den här till grabbarna, dom behöver nåt gott». De andra som står runt omkring mig i kön får också karameller att ta med sig in. Kön kryper långsamt framåt, senare förstår jag att det är visiteringen

innanför murarna som tar tid.

För att över huvud taget få komma in i fängelset måste en fånge anmäla en vecka i förväg namnet och personnumret på den person han väntar besök av. Ingen får anmäla mer än 10 namn åt gången.

När man väl fått klartecken och kommer till fängelset måste man först gå till »inlämningen» på baksidan om man har med sig något till fångarna – mat, frukt, godis, böcker etc – allt går igenom innan vakterna tar emot det för att lämna över

det till den fånge man angett som mottagare.

Kroppsvisering

Nästa steg är kön, och därefter kroppsvisering. Mina vänner har berättat att tidvis är vakterna stenhårda, särskilt om de vill jäklas, och går igenom till och med sanitetsbindor och blöjor på spädbarnen. Den här gången var det lindrigt, kanske för att jag är »gringa» och man inte vill göra dåligt intryck.

Besökskö utanför ett av Santiagos fängelser för politiska fångar – La Penitenciaría.

Foto: Arne Kaijser

Efter kroppsvisiteringen kommer kontrollen för att se om jag är anmäld, och jag får lämna ifrån mig mitt ID-kort mot en plastbricka i utbyte, och så är det då äntligen klart – jag är inne! Nu först kan jag andas ut och börja titta mig omkring.

Bara fotbojorna fattas

Beväpnade vakter överallt, en urgammal, mycket nedgången byggnad där väggarna saknar både rappning och målarfärg, det är kallt och mycket högt till tak, senare ser jag att det fattas fönsterrutor både här och där vilket ger fritt spelrum för Santiagovinterns kalla drag. I stort sett stämmer det med vad jag föreställt mig, fast kanske värre, och jag kan inte låta bli att tänka på karikatyrer man ser ibland från fängelser – precis så ser det faktiskt ut, det är bara fotbojorna som fattas, men de lär visst också finnas ...

Försöker kommunicera

Efter att ha passerat genom flera gallergrindar och korsat flera gallerförsedda gångar kommer vi så in i »besöksrummet». Det är en stor, avlång sal, full av folk som rör sig mellan de hem-

snickrade bänkarna och borden där familjer möts några timmar i veckan, där barnen ska få sitt pappabehov mättat och där de vuxna ska försöka kommunicera för att kunna gå vidare i sin relation, många gånger utan att ens veta om det gäller månader eller år av ett liv i skilsmässa.

Vid flera av borden står små kokplattor på golvet med kaffevattnet kokande, besökare har med sig kaffebrod och jag undrar i mitt stilla sinne hur det gått med glasspaketet jag såg stå och vänta hos vakterna för vidarebefordran. Vill de vara taskiga lämnar de inte över det förrän det smält.

Ärr på handlederna

Domingo, »min fånge» kommer mig till mötes. Det första som slår mig är att han ser så lugn, öppen och glad ut, det andra är en fundering över vad i all fridens dar det är för roligt han har på läpparna. Det stör mig, ger mig en känsla av att han spelat teater och inte hunnit sminka av sig. Sen går det upp ett ljus, hans fru gick in strax före mig, med mycket läppstift på läpparna ...

Vi sätter oss i ett hörn, och jag ber honom berätta. Det känns inte bra att ställa frågor, jag mår så illa av miljön att jag vet att vad jag än säger kommer att låta fel. Han berättar hur det gick till när han blev anhållen, hur han torterades och hur han hotades hos militäråklagaren – en berättelse som överensstämmer med andra vittnesmål om den fasansfulla tortyr de flesta av fångarna som finns runt om oss gått inom. Domingo visar mig ärren på handlederna som han fått efter att ha hängt tre nätter i armarna, under den första tiden av sitt anhållande.

Togs i razzia

Han berättar att han jobbade med försvaret av mänskliga rättigheter i en lokalförening i den förort där han bodde, när han tillsammans med flera andra oppositionella blev tagen i razzian efter rånet på en skola. Året innan hade han varit i Europa, och CNI hade letat efter hans pass för att försöka sätta dit honom för illegal inresa i Chile. De lyckades inte eftersom han hade gömt passet med dess fullt legala stämplor.

Föll igenom

Han förklarar också hur de lyckades bryta ner en ung kille genom tortyren så till den grad, att han förutom att ta på sig skulden för ett stort antal anklagelser han inte haft något med att göra även angav Domingo och ett par till som delaktiga i mordet på en polis. Det hör till saken att han aldrig ens sett dem han angav.

Sedermera har hans advokater försökt få hans erkännanden ogiltigförklarade då de skett under tortyr. Men liksom i så många andra liknande fall fungerar inte den vanliga civila, eller civiliserade, rättvisan, så det är ännu oklart vad som

kommer att hända. Jag frågar vad som hänt med angivaren – det är allmänt känt att det är ett helvete för dem som inte klarar tortyren, då de förutom de vanliga fysiska och psykiska sviterna även måste dras med fruktansvärda skuld känslor efter att ha angivit en kamrat, eller någon annan oskyldig. I den chilenska diktaturens historia finns det flera exempel på hur torterade oppositionella fallit igenom och förvandlats till medlöpare och arbetat aktivt för diktaturen genom att ange sina forna kamrater.

Domingo berättar att den här killen isolerade sig själv oerhört den första tiden, och givetvis också blev isolerad av sina medfångar. Med tiden har man emellertid försökt närma sig något, tala om det som hänt och försöka göra något åt det.

Egen mathållning

Föranledd av mina kommentarer om alla kokplattor och termosar jag ser, berättar Domingo att de sen lång tid tillbaka inte åter den dåliga fängelsematen, utan ansvarar helt för sin egen mathållning. De cirka 200 politiska fångarna som sitter i det här fängelset har organiserat upp matlagningen mellan sig, och de anhöriga svarar för att hjälpa dem med inköpen. Frukost står var och en för, eller tillsammans med sina cellkamrater.

En del av matkostnaderna täcks från försäljningen av det konsthantverk de gör, och de får också en del livsmedel från Röda Korset.

På återseende – i frihet?

Precis när vi ska börja tala om framtiden kommer Domingos föräldrar och gudföräldrar på besök, och jag finner det för gott att tacka för mig för att inte störa.

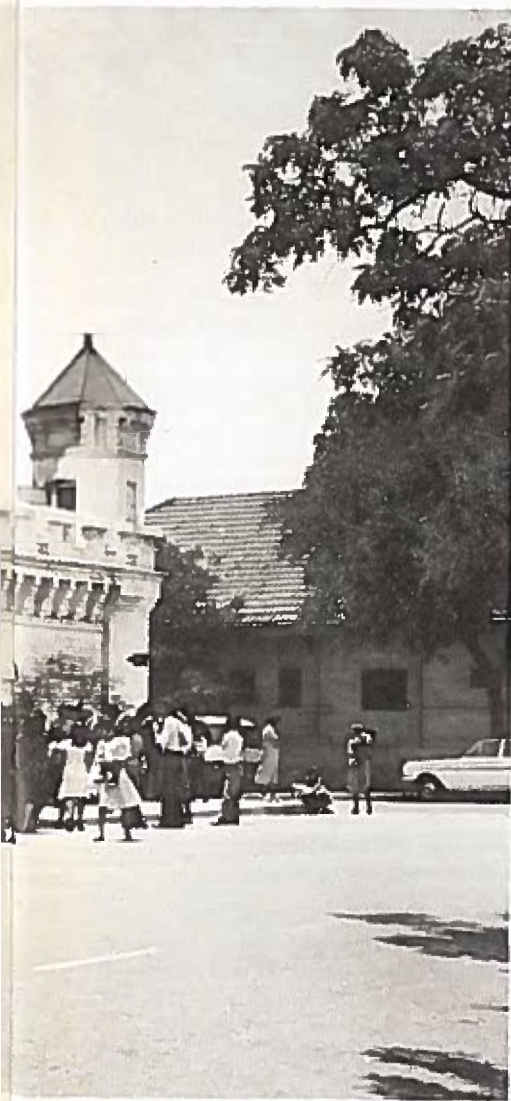
Det är med mycket blandade känslor jag trasslar mig ut genom gallergrindar och gångar, lättad över att få komma ut, beklämd över dem som måste vara kvar, deprimerad när jag tänker på alla barn som sprang omkring där inne och lekte och kommer att ha fängelsemiljön som självklar del av sina barndomsminnen.

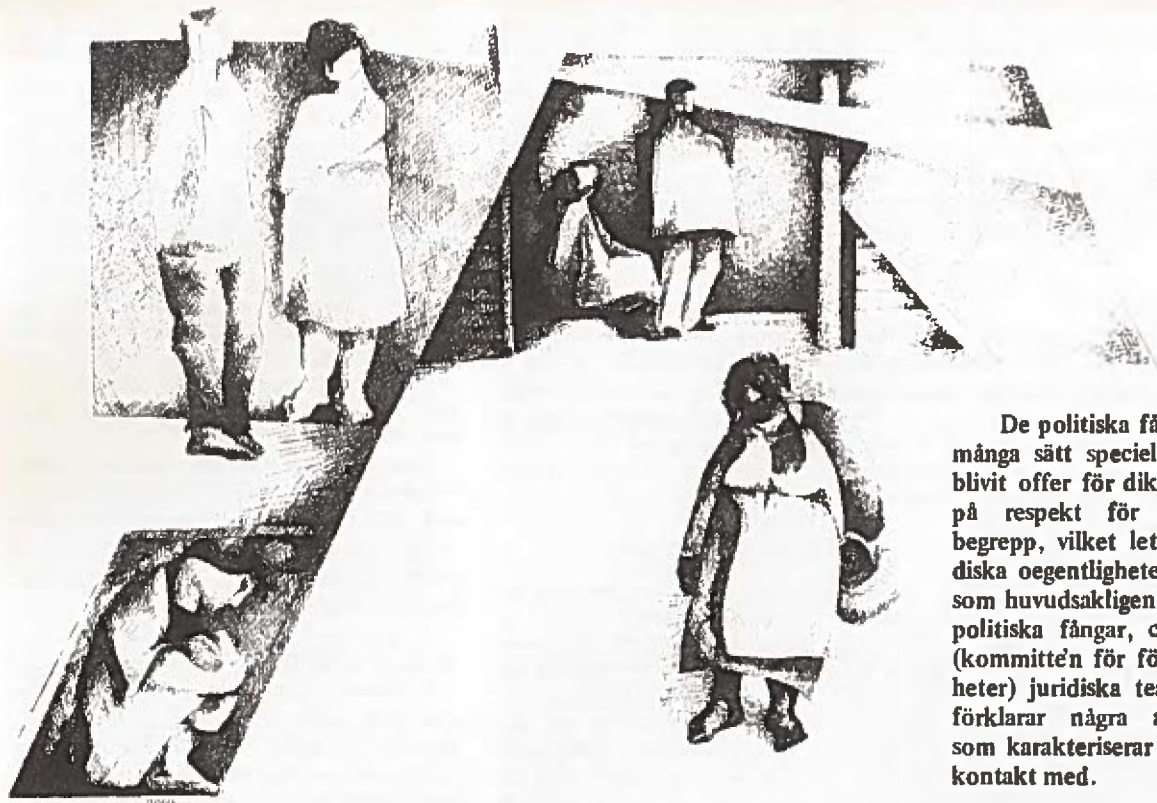
De kvinnliga vakterna som avvisiterar mig börjar kommentera mitt mycket vanliga svenska efternamn som för dem verkar så exotiskt, och de frågar vänligt, ut mig. Trots att jag känner mig misstänksam och helst bara vill ut så fort som möjligt tvingar jag mig att svara lika vänligt, fast undvikande, på deras frågor.

De slutar med att uppmana mig att aldrig mer komma igen, vilket jag försäkrar dem att jag inte tänker göra, men inombords funderar jag över vad de egentligen menat – var det ett förtäckt hot, eller var det bara en vänlig uppmaning?

Jag smiter ut efter att ha slängt åt tannerna ett »Adios» (adjö).

Domingo och jag hade skilts åt med ett »hasta luego» (på återseende), men i frihet... □

De politiska fångarnas situation är på många sätt speciell. Framför allt har de blivit offer för diktaturens absoluta brist på respekt för internationella rättsbegrepp, vilket lett till en rad rent juridiska oegentligheter. En av de advokater som huvudsakligen ägnar sig åt försvar av politiska fångar, chefen för CODEPU's (kommittén för försvar av folkets rättigheter) juridiska team, Eduardo Astorga, förklarar några av de oegentligheter som karakteriserar de fall han kommer i kontakt med.

Vad ska hända med fångarna?

— De flesta anhöllanden av politiska fångar sker under illegala former, i allmänhet av CNI (Central Nacional de Informaciones, Chiles hemliga polis). CNI har inte legal kompetens att anhålla personer utan uppvisande av arresteringsorder, utfärdad av en domare. Den anhållne förs i allmänhet till en hemlig arrestlokal, där han utsätts för tortyr. De anhöriga upplever en ångestfylld tid, eftersom ingen vet var fången befinner sig, inga myndigheter erkänner att de har honom i förvar.

— Den politiska fången hålls i allmänhet i total isolering i början av sitt anhållande, efter att han blivit »erkänd» som fånge. Denna isolering förlängs med 5 dagar i taget. I vissa fall kan den vara i över 50 dagar, och han får inte träffa ens sin försvarsadvokat. Under denna tid utsätts han i regel för både fysisk och psykisk tortyr.

— Cirka 80 % av de politiska fångarna har sina fall uppe i militärdomstolar. I allmänhet förs fångarna inför militärdomaren med förbundna ögon, efter en lång tids isolering och tortyr. De vet därmed inte om att de verkligen befinner sig i en domstol, och under hot om att bli förda tillbaka till tortyrkammaren fås de att underteckna bekännelser de tidigare avlagt under tortyr.

Under hela den här tiden har den anklagade ännu inte fått träffa sin advokat.

— Förundersökningarna är mycket långa, och hemliga, vilket gör att inte ens de anklagades försvarsadvokater får tillgång till dem för att förbereda sitt försvar. Vissa förundersökningar har pågått

i upp till 9 år, och när de slutligen görs tillgängliga är domen i praktiken redan avkunnad.

— Straffen som slutligen utmåts är skyhöga. Ett polismord ger livstids fängelse eller i vissa fall till och med dödsstraff. I en del av de fall där landsförvisade chilensare tagit sig in olagligt i landet, har man utdömt 15 års fängelse.

Respekteras inte

— Enligt FN:s Deklaration om Mänskliga rättigheter omfattar de minimala juridiska rättigheterna bland annat:

Rätten att dömas av en politiskt oberoende och opartisk domstol.

Rätten att höras inför en sådan domstol.

Varje anklagad antas vara oskyldig om man inte kan bevisa hans skuld.

Försvarets rättighet att få kännedom om det som kommit fram under förundersökningarna.

Ingen av dessa mänskliga rättigheter respekteras i Chile.

Hälsovådligt

När fångarna väl sitter i fängelset, med eller utan domar, får de inte del av samma förmåner som de vanliga fångarna, som t ex rätt till villkorlig frigivning mot borgen, permissioner över söndagar, dagpermission efter att ha avtjänat halva straffet, rätt att träffa sin partner om han/hon också är politisk fånge, och rätten att träffas tillsammans med sitt gemensamma barn.

De rent fysiska förhållandena i fängelserna är i många fall rent hälsovådliga — kallt, fuktigt och trångt — och där finns

heller ingen beredskap för att vårda de fångar som lider av fysiska och psykiska sviter efter tortyren. Särskilt svåra är förhållandena för de kvinnliga politiska fångarna som varit gravida vid anhållandet och sedan fött barn i fängelset. I flera fall har fängelseledningen, av för dem praktiska skäl, försökt få till stånd kejsarsnitt trots att inget har talat mot en normal förlossning.

Barnen har sedan stannat hos sina mödrar en varierande tid, från några månader till drygt två år. De mödrar som valt att skiljas från sina barn har i allmänhet gjort det för att skydda barnet mot de nedbrytande förhållandena i fängelset. I flera fall har också fångvaktarna nekat akut läkarvård på natten när barnen blivit sjuka.

En annan viktig del i den »indirekta» bestraffningen av de politiska fångarna är den press deras anhöriga utsätts för. Förutom den förnedrande behandling de möts av vid besöken, har många av dem utsatts för anonyma hotelser och mordförsök. En anhörig har mördats i samband med sitt besök i fängelset.

Legitimt självförsvar

För att verkligen kunna förstå problematiken runt de politiska fångarna och deras framtid, måste man se till hela sammanhanget:

Det är fråga om människor som handlat i övertygelse om sin rätt till uppror mot en illegal diktatur, en diktatur som kommit till makten genom en statskupp, och som hållit sig kvar vid makten genom terrormetoder och förföljelser.

Som de politiska fångarna själva säger: »Vi politiska fångar är förkämpar för demokrati och frihet. Oberoende av om man är överens eller ej med den väg vi valt för vår kamp, så kan ingen förneka de värden som motiverar vårt ställningstagande. Är det inte fråga om ett helt folk som har blivit medvetet om nödvändigheten att få ett slut på diktaturen, som har försvarat sig och kämpat för att uppnå demokrati genom att använda sig av strejker, demonstrationer och självförsvar? Kan någon förneka de politiska fångarnas deltagande i denna kamp, och bortse från de ansträngningar och uppoffringar vi gjort, vi som idag befinner oss inspärrade. Våldet som används av ett folk i sitt legitima självförsvar och på sin väg till demokrati, kan inte jämföras med den statsterror som diktaturen har utövat i årtal, och som utfört upprörande brott som får oss att minnas fascisternas folkdöd». (CNPP, mars 1989, inför ett möte mellan försvarsadvokater till de politiska fångarna, anordnat av FASIC).

Två sorters fångar

Inför frågan om vad som ska hända med de politiska fångarna efter den nya demokratiska regeringens tillträde, har det framkommit olika idéer om hur man ska bedöma deras »brott». Vissa oppositionsgrupper framhåller att man måste skilja på »samvetsfångar» och »handlingsfångar». »Samvetsfångar» skulle då vara de som inte brukat våld i sin kamp mot diktaturen, medan »handlingsfångar» skulle vara de som använt våldsmetoder, vilket dessa grupper inte anser vara rättmätigt. Vid en eventuell amnesti, eller översyn över utdömda straff, skulle då en del av »handlingsfångarna» fortsätta inom lås och bom.

Mot amnesti

De politiska fångarna själva, deras anhöriga och de flesta av de advokater som försvarar dem, förespråkar strafffrihet för alla politiska fångar, oavsett deras brott, dock inte för dem som begått brott mot de mänskliga rättigheterna, på order av diktaturen.

Då frågan om strafffrihet är juridiskt komplicerad, kan man också tänka sig ett ogiltigförklarande av alla åtal. I vilket fall som helst, är man emot allt tal om amnesti, då denna dels erkänner att man begått ett brott som man får amnesti från, dels även omfattar dem som begått brott mot de mänskliga rättigheterna. Enligt författningen skulle dessutom en eventuell amnesti inte omfatta alla de politiska fångar som är dömda enligt »terroristlagen».

De politiska fångarnas koordination kräver dessutom hjälp till en återanpassning i samhället, både för honom och hans familj, och ett skadestånd för de ekonomiska, moraliska och sociala skador han åsamkats under hela den tid han hållits inspärrad. Många har fått allvarliga men efter tortyren, och många har förlorat hem, familj, arbete och studier, vilket på något sätt måste ersättas. □

Ur det regeringsprogram som La Concertación Democrática, Samordningen för Demokrati, lagt fram (avsnittet som berör de politiska fångarna).

»I samtliga rättegångar mot politiska fångar har principerna för rättegångsförfarande åsidosatts. Principer som att den anklagade betraktas som oskyldig tills han/hon har dömts för brott; rätten att dömas av en oberoende och opartisk domstol; rätten att fritt få avge vittnesmål; rätten till ett försvar.

Därför skall alla rättegångar mot politiska fångar ogiltigförklaras och fallen överflyttas till civila domstolar.

Alla lagar som straffbelägger handlingar som i sig är rättmätiga skall avskaffas och de som berörts skall omedelbart frisläppas och frikännas. Pågående rättegångar läggs ned så snart de genom denna lag ogiltigförklaras.

En ny lag skall stiftas angående förebyggande och bestraffning av terrorism. Denna lag skall anpassas till internationella principer om mänskliga rättigheter.

Dessutom bör man straffriförklara alla som ställts inför rätta och dömts för politiska brott, om det inte gäller mord, allvarliga skador och kidnappningar. Dessa senare brott bör dömas i civila domstolar och med garantier för en korrekt genomförd rättegång.

När den lag utfärdats som ogiltigförklarar pågående rättegångar tillkommer det vederbörande domare att avgöra om det finns tillräckliga skäl för att fortsätta en rättegång eller om den anklagade skall frigges.

Alla som anklagats för dessa brott skall garanteras den mänskliga rättigheten till provisorisk frigivning.

I betraktande av de omänskliga förhållanden de politiska fångarna levit under bör det ges möjligheter att avsevärt avkorta straffet i de fall ett straff utdöms. ”

Anhöriga: alla fångar ska friges!

Samma dag som Patricio Aylwin, det kristdemokratiska partiets ordförande, skall tillkännage officiellt att han ställer upp som presidentkandidat i valet i december, samlas ett 30-tal anhöriga till politiska fångar för att genomföra en propagandaaktion.

Det gäller en fredlig ockupation av »La Concertación» (17-gruppen, den största oppositions-koalitionen) kontor, där man vet att Patricio Aylwin just befinner sig.

Aktionen gick bra, man fick träffa både Aylwin och Eugenio Velasco, som är ordförande i den kommission som ska behandla just de mänskliga rättigheterna i det nya regeringsprogrammet. »Ockupanterna» fick tillfälle att ge uttryck för sin oro för sina anhörigas framtida öde.

Oron gäller också risken att de kommer att ställas vid sidan när det handlingsprogram utformas som i så hög grad gäller dem själva, och där de har så mycket kunskap och erfarenheter att bidra med.

Fångarnas anhöriga

»La Agrupación de Familiares de los Presos Políticos – Föreningen för anhöriga till de politiska fångarna (AFPP), är en organisation som bildats för att tillvarata de politiska fångarnas intressen.

AFPP och de övriga anhörigföreningarna (anhöriga till anhållna-försvunna och anhöriga till avrättade) började egentligen sin verksamhet redan under själva militärkuppen, då tusentals chilensare började söka efter sina kära. En del återfanns i fängelse, andra i koncentrationsläger. Många kom aldrig någonsin tillbaka.

De politiska fångarna i fängelserna och i lägren organiserade sig för att förbättra de usla förhållanden de tvingades leva i, och för att försöka göra något mot den totala rättslösheten de utsattes för. När de i slutet av 1970-talet drabbades av särskilt svår behandling, som

Medlemmar i AFPP har kedjat fast sig utanför kongressbyggnaden för att stödja de politiska fångarnas hungerstrejk i mars 1987.

Foto: AFPP

Liv och frihet för de politiska fångarna! Slut på repressionen i fängelserna!

Foto: AFPP

slutade med att de spreds över fängelserna i hela landet, långt ifrån sina anhöriga och advokater, stod det klart att det var nödvändigt att fördubbla ansträngningarna att skapa en effektiv organisation.

Det är först då som den egentliga föreningen för anhöriga till de politiska fångarna bildas, och det växer fram en mängd lokalgrupper. Den formella riksorganisationen, ANFPF, bildades förra året.

Mest kvinnor

Föreningen är till största delen sammansatt av kvinnor – mödrar, fruar och döttrar till de politiska fångarna – som ju till sin majoritet är män.

Svårigheterna man har att kämpa mot är många – det kostar pengar att ha en fungerande organisation, och man är helt beroende av ekonomiskt stöd som till största delen kommer från utlandet. Då en viktig del av föreningens arbete består i att sprida propaganda och information, både nationellt och internationellt, går en stor del av budgeten till tryckning av informationsmaterial och till porto. Medlemmarna själva har sina egna privata ekonomiska problem att brottas med och kan knappast bidra med något till föreningen.

En annan svårighet man brottas med är bristen på kontinuitet genom den naturliga genomströmningen av medlemmar. De anhöriga jobbar medan deras

familjemedlemmar sitter i fängelse, när han blir frigiven får man så mycket annat att tänka på att de flesta då lämnar sitt arbete med AFPP. Detta är en av bristerna som styrelsen i AFPP är medveten om, och som man försöker göra något åt.

Alla fångar ska friges

En av AFPP:s stora uppgifter just nu, inför presidentvalet som går av stapeln i december, är att utöva påtryckningar på den blivande regeringen för att alla politiska fångar ska friges. Som det ser ut nu, ur politisk och juridisk synpunkt, finns en viss risk för att några av de politiska fångarna kommer att få sitta kvar, även sedan diktaturen upphört, och det är något som de anhöriga kommer att göra allt som står i deras makt för att förhindra.

Fångarna organiserade

De politiska fångarna är välorganiserade och har spelat en erkänd och viktig roll i den folkliga mobiliseringen mot Pinochetregimen.

De är organiserade på varje fängelse och har ett nationellt samordningsorgan kallat CNPP – Coordinadora Nacional de los Presos Politicos. De gör samordnade aktioner som skrivelser, dokument, hungerstrejker, o.s.v.

Påtryckningar nödvändiga

I kampen för ett frigivande av de politiska fångarna kommer den inter-

nationella solidariteten att vara viktigare än någonsin, för att hjälpa till att utöva påtryckningar på den nya regeringen.

CNPP har uttryckt vad de vill att den internationella solidariteten ska göra för att stödja dem. Några av dessa stödåtgärder är:

Verka för att enskilda personer, politiska partier, nationella parlament och Europarådet uttalar sig för ett omedelbart frigivande av de politiska fångarna.

På Chiles ambassader och konsulat kräva de politiska fångarnas omedelbara frigivning.

Protestera mot det omoraliska och orättvisa i att det under en framtida demokratisk regering förekommer politiska fångar. □

18 månader utan dom

Mireya är en tjej i 25-årsåldern, glad, iklädd jeans och generöst målad runt ögonen som de flesta chilenska tjejer. Jag träffar henne på CODEPU, där hon brukar hjälpa till med

arbetet för de mänskliga rättigheterna.

Mireyas man, Domingo, är politisk fånge. Jag har efter en del besvär haft möjlighet att besöka honom i fängelset och vill nu höra Mireya berätta.

De kom en dag, ett gäng civilklädda poliser, beväpnade till tanderna. De omringade huset och tvingade omkull min man på marken och siktade på honom med sina vapen, innan de knuffade upp honom i en lastbil och förde bort honom. Till ett vanligt rutinförhör, sa de ... Det »rutinförhöret» har pågått i snart ett och ett halvt år ...

Klockan tre morgonen efter hans »anhållande» kom CNI (säkerhetspolisen) och gjorde husundersökning.

Vapenpaket

De slog sönder precis allt de kunde, de hotade och förolämpade oss, och till råga på allt hade de med sig ett vapenpaket som de sedan påstod sig ha hittat hos oss – ett väl begagnat paket som varit på många ställen förr!

Min tvååriga son kröp ihop bakom en dörr, och där låg han och gnydde som en hundvalp, alldeles chockad – det glömmar jag aldrig! Efter att min svärmor under hot om att aldrig få se sitt barnbarn igen tvingats att skriva under på att vapen hittats hos oss, fick hon ta upp honom.

På eftermiddagen kom kriminalpolisen, sen kom CNI tillbaka mitt i natten och gjorde ny husundersökning, och så höll det på i 19 dagar – de kom vid alla tider på dygnet.

Anonyma mordhot

Redan samma dag de anhållit min man gick jag till CODEPU för att få juridisk rådgivning – jag visste ju inte vart de fört honom och om jag någonsin skulle få se honom igen. Under ett år innan det här hände var vi utsatta för förföljelse – flera anonyma mordhot bland annat, och under en period sov vi aldrig mer än ett par nätter i streck i samma hus. Så det är klart, helt oföreberedda på att detta skulle kunna hända var vi ju inte, men jag ville ändå aldrig tro att det skulle bli så här!

Vanställd

På fjärde dagen efter hans arrestering sa en av poliserna som kom hem till oss, att nästa dag skulle min man föras inför militäråklagaren, och då skulle jag kunna få se honom. Jag fick dock en oförklarlig föraning, och gick redan samma kväll till militärdomstolen och fattade posto. Klockan 10 på kvällen kom han! Han såg ut som ett monster, alldeles vanställd

av tortyren. Då fick jag veta att man sväller upp av tortyr med elchocker, det visste jag inte förut!

Min man var så illa därän att han inte kände igen mig, men jag visste i alla fall att han var i livet. Det enda jag tänkte på när de tagit honom med sig var att jag måste sprida information, om att CNI hade honom, och att de torterade honom, så att de inte kunde låta honom försvinna så lätt.

I ytterligare 38 dagar höll de honom isolerad, nu i fängelset, utan att få träffa sin advokat, och utan att få läkarvård trots att han både kräktes och kissade blod efter tortyren.

Jag hade turen att inte bli anhållen, utan de tog mig bara en eftermiddag för förhör hos militäråklagaren. Men det var ändå så man kunde bli rädd – under hela förhöret stod cirka 14 män och siktade på mig med skjutklara vapen.

Begravningsmarscher

Under den tid som min man hölls isolerad utsattes jag för alla former av psykisk press. Bland annat ringde de vilken tid som helst på dygnet och lät mig höra rösten av spädbarn som stryps, och någon som säger att: detta kommer att hända ditt barn om du inte samarbetar etc. Än idag händer det att de ringer hem bara för att veta »hur vi har det» och spelar begravningsmarscher ...

Allmänt sett har fängslandet av min man betytt stora omvälvningar för familjen, inte minst ekonomiskt. Min svärfar fick besvär med nerverna och tvingades sluta arbeta, jag som hade varit hemmafru har nu fått börja försöka försörja mig, bland annat genom att hjälpa till att sälja det konstantverk min man tillverkar i fängelset. Min son är sjuk jämt – troligen har det att göra med den chock han fick. Som tur är får han gratis behandling på PIDEE.

Verklig rättvisa, inte amnesti

Rent juridiskt är min mans situation att han efter ett år och sex månader i fängelse ännu inte är dömd, men är åtalad bland annat enligt terroristlagen, och för olaga vapeninnehav (vapenbytt CNI hade med sig till oss ...), deltagande i väpnad kampgrupp, misshandel av polis mm.

Om jag tror att min man blir frigiven snart? Det beror på ... Det är klart att jag hoppas ...

Frågan är vad som kommer att hända efter regeringsskiftet nästa år. Vad som är helt klart, är att vi är emot amnesti, då den inte bara skulle omfatta de politiska fångarna, utan även dem som begått brott mot de mänskliga rättigheterna, det vill säga torterare och andra representanter för diktaturen. Vad vi vill ha är verklig rättvisa, där man tar hänsyn till att så gott som alla har gjort bekännelser under tortyr, och att de »brott» som har begåtts, har utförts under diktatur, och har begåtts i kamp mot denna diktatur, för att nå ett rättvisare samhälle.

Kampen fortfarande hård

Vi får inte glömma, att under den här diktaturen har människor avrättats, människor har anhållits, torterats, fängslats, tvingats i landsflykt. Det är en verklighet som vi är många som delar idag.

Man pratar om att Chile idag har blivit mycket friare, att förtrycket inte är så hårt längre, mot de politiska partierna till exempel, men det gäller inte kampen för de mänskliga rättigheterna. Det såg vi inte minst på demonstrationen i fredags, som blev hårdare bemött än på länge. Jag har aldrig varit så rädd någon gång under en demonstration. Det är klart att regeringen är livrädd för dem som kämpar för de mänskliga rättigheterna.

För om det skulle skipas verklig rättvisa skulle det ju innebära att många av dem som idag sitter vid makten skulle hamna i fängelse. □

CODEPU (Comité de Defensa de los Derechos del Pueblo) - Kommittén för försvar av folkets rättigheter

Andres mamma är politisk fånge

Hans mamma finns inte hos honom och hans pappa har oförklarligt försvunnit för alltid.

Andrés är ett av de många chilenska barn som skadats djupt av sina upplevelser.

Det var en dag i mars 1984 som vi lärde känna Andrés. Blyg och rädd klängde han sig fast vid sin morbror Luis' ben. Det var morbror Luis som hade tagit hand om honom och tagit honom till oss första gången...

Andrés anhöriga var oroliga för han hade fått så dålig aptit, han hade börjat få ilska utbrott och vägrade låta sig behandlas som ett barn, trots att han var bara 4 år.

Föräldrarna borta

Med vissa svårigheter sammanfattar morbror Luis det som hänt, inför social-assistenten som tar emot dem. Andrés pappa hade dött under oklara omständigheter. Man talade om en »sammanstötning» med polisen. Modern hade anhållits tillsammans med pojken 10 dagar senare, och det hade varit en mycket traumatisk upplevelse för honom. Han hade hållits avskild från henne under flera timmar. Morbrodern, som också var anhållen vid detta tillfälle, hade sett hur vettskrämd han var, med ögon som nästan trängde ur sina hålor av panik. När han några timmar senare lämnades hos anhöriga grät han oupphörligt.

För Andrés blev det en brutal och oförklarlig förändring i hans liv. Han fick bo hos sina morföräldrar och sin morbror som tog emot honom kärleksfullt och gav honom ett stort stöd. Men hans mamma fanns inte hos honom, och hans pappa hade oförklarligt försvunnit för alltid. Morföräldrarna och morbrodern var förvirrade, och visste inte hur de skulle göra. Skulle de tala om sanningen? Hur skulle de behandla honom?

Mardrömmar

Nästan en månad efter anhållandet

gick Andrés ut och gick med sin morbror. De hade sagt honom att han skulle få träffa sin mamma. Misstroget lät han blicken glida runt lokalen, som hittills hade varit okänd för honom, men som han från och med nu skulle komma att gå till två gånger i veckan. Han blev tvungen att ställa sig i en lång kö, låta kroppsvisitera sig. Han började gå utför de långa, gallerförsedda gångarna, tills han kom fram till en fotbollsplan, och där, i ett hörn, såg han sin mamma som öppnade famnen för att ta emot honom. Återseendet blev varmt och lyckligt. Men tiden gick fort, och nu måste han gå. Andrés klamrade sig fast vid henne med all kraft. Han morbror tog honom ömt men bestämt i famnen medan han skrek »Jag vill stanna hos mamma! Varför kan hon inte få gå med mig?» När han kom hem började han få mardrömmar och han föll ofta i gråt.

Det var under den här tiden som familjen bestämde att något måste göras. Men vart skulle de ta honom? De hade inte råd att ta honom till en läkare, och på öppenvårdscentralen måste de också betala.

Vad det gällde hans hälsa, så hade han haft flera luftrörskatarrer och var lågviktig. Ekonomiskt måste hela familjen klara sig på morfaderns knappa pension. Morbrodern arbetade sporadiskt med olika ströjobb.

Tragedier

Detta är beskrivningen av ett av de många fall av barn som behandlats av PIDEE – *Fundación para la protección de la infancia danada por los estados de emergencia* – Stiftelsen för försvar av barn som skadats av undantagstillstånd.

Diktaturen har varit orsak till en mängd tragedier, inte bara genom död, tortyr och fängslanden, utan också genom alla de barn som fått psykiska men, kanske för livet, efter att ha bevittnat eller själva upplevt fasansfulla scener.

På PIDEE tar man emot barn till försvunna, till avrättade, till politiska fångar, till förföljda, samt barn som återvänt från exilen och som behöver hjälp med sin återanpassning – eller anpassning – till det Chile de lämnat som småbarn eller som de ens aldrig sett. Vissa problem är gemensamma för de olika grupperna av barn, medan vissa är specifika. Man tacklar problemen från många olika synvinklar, och arbetar både med barnens mentala och fysiska hälsa, och man har också ett barnhem.

Förändrad familjebild

Vad det gäller de politiska fångarnas barn i synnerhet, så drabbas de plötsligt av en totalt förändrad familjestruktur. Om det är fadern som fängslats, tvingas modern överta hans roll som familjeöverhuvud, och klarar det i allmänhet mycket bra. Ibland för bra, så det blir mycket svårt för mannen att återerövra sin roll när han en gång blir frigiven. Ofta intar barnen pappas plats i sängen, och vid återkomsten uppstår många gånger stora konflikter när fadern måste »återerövra» sitt forna utrymme, både fysiskt och känslomässigt.

Många politiska fångar, både män och kvinnor tror att deras situation gör att de inte kan delta på något sätt i sina barns liv, och de fråntar sig allt ansvar, vilket är skadligt för både dem själva och deras relation till barnet.

Det handlar om att ge barnen mer uppmärksamhet vid besöken, visa att man bryr sig om dem och deras vardagsproblem, samtidigt som man också gör klart att föräldrarna fortfarande har kvar sin auktoritet över dem, trots att det är andra anhöriga som har hand om dem.

Flera av de barn som behandlas på PIDEE har en rad av dessa problem samtidigt: de har återvänt från exilen, har föräldrar i fängelse, vissa med dödsstraff, och har någon anhörig avrättad eller försvunnen. Vad dessa barn ska få för framtid beror mycket på vad som kommer att hända i Chile framöver – ska det bli någon riktig demokrati, där alla kan känna sig trygga, eller ...? □

Elisabeth åker in i fängelset varje kväll

Otroligt! Helt fantastiskt! Allt var nytt!

Så kändes det att slippa ut ur fängelset efter sex år som politisk fånge.

Men Elisabeth är inte fri. Varje kväll måste hon till fängelset för att läsas in.

När man kommer in i kafferummet och ser henne sitta bland sina lärokolleger och skoja och prata verkar det som hon är precis som de – i yngre medelåldern, med vänstersympatier, kanske jobbar de i det här lärohuset för att de har svårt att få anställning på andra håll av politiska skäl, kanske har de varken kapital eller intresse av att starta egen privatmottagning. Men det är ändå något som skiljer Elisabeth från sina kolleger – när de åker hem till sitt efter avslutat värv på kvällen, eller när de bestämmer sig för att gå ut efter jobbet och ta en öl tillsammans, så måste Elisabeth åka till fängelset.

Elisabeth Rendic är en av militärjuntans politiska fångar. Hon har efter mer än sex år som inspärriad fått dagpermission, som gör att hon kan jobba med sitt yrke, men varje kväll klockan 21 måste hon inställa sig i COF, ett av Santiagos kvinnofängelser (Centro de Orientación Femenino).

Pojkvännen dödades

I november 1982 anhölls hon av polisen. Hennes pojkvän gick till väpnat motvärn och sköts till döds. Efter att ha suttit en och en halv dag hos polisen överlämnades hon till CNI, den chilenska säkerhetspolisen, som höll henne isolerad under 18 dagar. Därifrån blev hon slutligen överflyttad till fängelset, där hon suttit i drygt sex år, fram till mars detta år.

Under de första timmarna, hos polisen, torterades hon med slag mot öronen – »telefonen» och med stickor som fördes in under naglarna, vilket också är oerhört smärtsamt. Hos CNI torterades hon »bara» med elchocker vid ett tillfälle, och med slag, och på det hela taget var det en »mildare» form av fysisk tortyr. Däremot var den psykiska pressen mycket större, då hon var helt isolerad och inte visste vad som hände utanför, inte heller vad som skulle hända henne – skulle hon föras tillbaka till tortyrkammaren, skulle hon föras bort, eller ...?

Sex års förundersökning

Väl ute i det »normala» rättsmaskineriet väcktes det en rad åtal, för både verkliga och påhittade brott, men till slut har det stannat vid tre processer. Den första domen föll tämligen snabbt, redan inom ett år och i civildomstol, och lydde på 4 år, för döljande av brott (encubrimiento).

Den andra domen föll för mindre än ett år sen, efter mer än sex års förundersökning, och lydde på 6 år. Ännu återstår det tredje målet, som i en första instans

gett 6 år, men som ännu inte är klart, – efter sex års utredning!

Nu är alltså Elisabeth fri mot borgen för den tredje processen, men kan inte känna sig helt säker på att inte »åka in» igen.

Allt blev nytt

På frågan om hur det kändes, att få komma ut efter sex års fängelse, svarar hon, lågmält som under resten av intervjun, men med glittrande ögon: »Otroligt! Upphetsande! Det var helt fantastiskt! Under hela tiden hade jag ju bara kunnat se gatorna och människorna genom gallren på transportbussen mellan fängelset och domstolen. Allt var som nytt!

Jag möttes desutom av så mycket solidaritet, och det har hjälpt mig mycket. Nu har den första upphetsningen lagt sig, och det känns lugnare.»

Jag frågar om hon inte också känner sig rädd för vad som skulle kunna hända henne, men det viktigaste just nu är att vara ute, om än bara på dagarna, men det är klart, som förr kan det ju inte bli.

Svår anpassning

Att efter sex års fängelse komma ut och försöka återanpassa sig till ett samhälle som dessutom är detsamma som man gjort uppror mot, och som satt en i fängelse, är inte bara svårt rent psykologiskt, utan också materiellt. Elisabeth hade turen att ha ett yrke och har fått chansen att utöva det. Från FASIC (Fundación de ayuda social de las iglesias cristianas) har hon fått bidrag till arbetsmaterial och till busspengar under sex månader, tills hon har lyckats stabilisera sig ekonomiskt. Röda Korset ger också viss hjälp åt de politiska fångarna, bl a livsmedel.

Födde barn i fängelset

De kvinnliga politiska fångarna, som i regel har utgjort runt 10 procent av det totala antalet, har liksom sina manliga kamrater tvingats ägna mycket krafter åt att försöka förbättra sina levnadsförhållanden inom fängelset. Under lång tid satt de kvinnliga politiska fångarna i Santiago på ett mansfängelse, där en avdelning iordningställdes särskilt för dem, men som inte på något sätt motsvarade vad de behövde för att kunna leva med bibehållet människovärde. Flera av dem fick barn inne i fängelset och hade dem hos sig under varierande tid, mellan några månader upp till 2,5 år, i denna föga barnvänliga miljö – kallt, fuktigt och trångt.

Efter lång och seg kamp, med bl a massivt internationellt stöd, iordningställdes ett speciellt kvinnofängelse, dit de förflyttades för inte så länge sen. Förhållandena där är avsevärt mycket bättre, men ännu är det trångt, och de har fått fortsätta sin kamp för bättre utrymme.

Oklart öde

»Vad som är svårt» fortsätter Elisabeth »är ju också att mina kamrater fortsätter innanför gallren. Deras framtida öde är inte särskilt klart, med det nya politiska läge vi befinner oss i.

Det finns en ganska stark grupp, som när det gäller frågor om brott mot de mänskliga rättigheterna i allmänhet, och när det gäller de politiska fångarna i synnerhet, är beredda att ge efter för diktaturen. De talar om nödvändigheten av stabilitet för den nya regeringen, om nationell försoning etc. För att uppnå detta delar de upp de politiska fångarna i »goda» och »onda», i »samvetsfångar» och »handlingsfångar». Man avser att splittra oss. Gemensamt för alla politiska fångar är emellertid att vi är emot en allmän amnesti, som för oss bara skulle innebära en ny »perdonazo», förlåtelse, för alla brott som begåtts mot det chilenska folket under den här diktaturen.

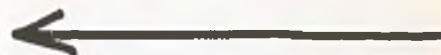
Plikt att göra uppror

Jag tror det blir svårt att verkligen hitta en lösning på frågan om de mänskliga rättigheterna, särskilt som det inte är de folkliga krafterna som är starkast idag. Därför är det mycket viktigt att hålla frihetsfanan högt för de politiska fångarna, utan några som helst undantag. Vi anser oss inte skyldiga till de brott vi anklagas för att ha begått under diktaturen, utan vi har använt oss av vår legitima rätt och plikt att göra uppror mot det här förtrycket. Vi är också emot att de försöker splittra oss. Ett sätt att lösa det här skulle vara att våra åtal helt enkelt läggs ner.

Men det är viktigt att inte tro att allt kommer att lösas bara för att vi får en civil president.»

»Jag tror att La Concertación (oppositionen) kommer att vinna valet. Som jag ser det så styrs de av DC, kristdemokraterna, som har just den här målsättningen att dela oss mellan samvetsfångar och fångar inblandade i våldshandlingar. Om man verkligen kan utöva starka påtryckningar på den nya regimen, nationellt och internationellt, kanske vi kan uppnå något.» □

Vittnesmål avgivna av politiska fångar

”... Jag flyttades till CNI-högkvarteret på Calle Borgono. När jag kom dit band de för mina ögon, jag måste ta av mig mina kläder och klä på mig en jeans-overall och tofflor, de stänger in mig i en cell och lämnar mig isolerad ... under dessa ögonblick visste jag inte vad som skulle komma att hända med mig, men jag väntade mig tortyr med elchocker ... efter några timmar började förhøret med hotelser om att de skulle anhålla och föra dit min mor ... de viskade i mitt öra, de höll tända cigaretter nära mitt ansikte, det hördes hur de laddade pistolerna, de försökte utöva utpressning på mig, de skrek åt mig ... i början var det bara slag, sen började de att ge mig elektriska stötar i händerna, knäna, bröstet, ansiktet, de la mig naken på »grillgallret», bunden till händer och fötter ... om jag ville tala skulle jag lyfta ett finger, vilket var omöjligt för hela min kropp skakade av stötarna och efter en stund kunde jag inte heller kontrollera mina kroppsfunktioner utan kissade på mig ...”

»Tortura, documento de denuncia, 1:er semestre 1986,» CODEPU

”Så säger de att jag ska till doktorn. De tar mig till ett ställe där de tar av mig alla kläder och lägger mig på en bår, en tar blodtryck och temperatur, han börjar lystet smeka mig och jag skriker, det kommer en annan och säger till honom

»sluta din idiot, det här är inget nazi-läger». Doktorn kommer, han känner mig på magen och låter mig klä mig.

Därifrån återvänder jag till mitt, förblir sittande och jag är sömning, de sparkar på mig när de går förbi, de nekar oss vatten och toalettbesök. De förhör en kamrat inför oss. Så tar de mig till fotografen, han säger till mig att ta av ögonbindeln, jag tar av den och han fotograferar mig. Han är »vänlig», kammar mig, tar mig till badrummet och sen måste jag klä av mig, det kommer in en annan typ som tittar på mig som är naken och han skrattar, jag är fortfarande utan ögonbindel. Ger mig en enorm overall, fotografen hjälper mig kavla upp ärmarna och benen så de inte ska släpa. De har inga tofflor utan låter mig ha kvar mina kängor (vilket gläder mig). De sätter på mig bindeln och för mig till ett ställe där de sätter mig på en säng. De lämnar mig ensam, jag hör från cellen intill ett förhör med slag, hotelser, gråt, skrik. Jag grips av panik, väntar på att de ska komma efter mig, skakar och försöker behärska mig. Jag tänkte på de mest fruktansvärda tortyrformer jag hade läst om. Jag tänkte på min avlidne far och jag bad honom om hjälp. Jag tänkte om igen på min historia och så kom det in en kvinna och en man. De förhörde mig om mina studier, mitt arbete, min familj, och jämförde med informationen de hade. Under tiden gav de mig mat, jag ville inte ha men drack saft.

Efter att ha slagit mig i magen, gett mig örfilar, sparkat och förolämpat mig lämnar de mig. Jag får kvävningsskänslor, ser ljus och känner mig sömnig. Jag blev

medveten om att det var saften. Försökte sova, hela tiden bankade de på dörren och öppnade och stängde en fönsterlucka. Jag tar av mig ögonbindeln.

Formerna av psykisk tortyr var: förbundna ögon, vid det första förhøret förolämpar de mig, de hotar mig med tortyr -grillen, de hotar att hämta min son, jag kvävs och jag hålls isolerad. Vid det andra förhøret håller de en pistol mot tinningen och osäkrar, de hotar att våldta mig, de försöker klä av mig och smeker min kropp. De lät mig inte sova.

Den fysiska tortyren bestod av: Slag med händer och fötter i magen och ryggen, örfilar, de drog mig i håret, de tog mig till ett badrum som hade två duschar och ett tvättställ, de klädde av mig naken och tog in mig under duschen och slog mig med något hårt föremål. De nästan dränkte mig med huvudet i det vattenfyllda tvättstället. De tog mig till grillen och gav mig elchocker i bröstet.

I början var jag rädd, kunde inte kontrollera mig. När jag var ensam och isolerad tittade jag på skuggbilderna som uppstod på väggen av glödlampan, tänkte på vad de såg ut som, liknade dem vid djur, jag grät aldrig. Jag tänkte på döden och på min son och frågade mig om allt jag gjorde verkligen var lönt. Jag stärktes i min övertygelse och min ideologi. Jag var inte ledsen, bara ilsken och maktlös.”

(Översatt från ett ordagrant vittnesmål från en ung kvinna som torterades i slutet av 1984)

Skriv protestbrev till Pinochet!

De politiska fångarna behöver stöd från den internationella solidariteten.

En enkel men betydelsefull handling är att skicka brev till Chile och kräva deras frihet.

Vi har gjort ett brevförslag (se nedan).

Om du har möjlighet att få en förening eller politisk organisation att underteckna protesten är det naturligtvis bra.

Chilekommitténs insamling står öppen för bidrag till de politiska fångarna. Sätt in ditt bidrag på pg 65 39 28 - 2, skriv »Till de politiska fångarna» på talongen.

Kanske har du möjlighet att göra ytterligare. Tag kontakt med representationen

i Sverige för anhöriga till politiska fångar

ANFPP i Sverige

Box 681

101 29 Stockholm

Tel. 08/44 78 68

eller med Chilekommittén

Chilekommittén

Box 622

101 28 Stockholm

Tel. 08/40 53 04

Brevet lyder i översättning:

I Chile kämpar folket för att göra slut på diktaturen och erövra friheten, freden och rättvisan.

Solidariska med dessa mål kräver vi:

Ett omedelbart slut på det systematiska våldet mot Chiles folk!

Frihet för samtliga politiska fångar, nu!

Respekt för de mänskliga rättigheterna!

General Augusto Pinochet
Palacio de la Moneda
Santiago
Chile

En Chile el pueblo lucha por terminar con la dictadura y conquistar la libertad, la paz y la justicia.

Solidarios con estos objetivos exigimos:

Termino inmediato de las violaciones sistematicas contra el pueblo de Chile!

Libertad a todos los Presos Politicos ahora!

Respeto a los derechos humanos!

Journalisten och Chile

Under antiken dödades budbäraren om han kom med dåliga nyheter. Säkerligen förvanskades många budskap för att rädda livet på dess bärare. Situationen är inte lika drastisk för dagens journalister, men tryck och förväntningar från redaktionschefer och allmänhet påverkar nyheterna även idag.

JAN SANDQVIST, informationschef på Sida, var Sveriges Radios korrespondent i Latinamerika 1964-74. Därefter besökte han Chile varje år till 1982. I somras gjorde han åter ett besök, och skrev efter hemkomsten en artikel i SIDA RAPPORT som väckte starka reaktioner.

I mitten av augusti träffades vi och samtalade om journalisternas roll och om bilden av Chile idag, och igår.

— Vi utrikeskorrespondenter har ett stort ansvar för hur den bilden ser ut. Verkligheten under Allende och Unidad Popular var betydligt mer komplicerad än vad som kom fram i svenska massmedier.

Det var han, och Bobi Sourander på Dagens Nyheter, som gav oss bilden av Chile. Att den inte blev helt riktig när den nådde oss har flera förklaringar, menar Jan Sandqvist.

Hemmarredaktionen ville ha enkla och tydliga budskap som gick hem. Den svenska allmänheten var till övervägande del positiv till valet av Allende och till UPs program. I Chile hamnade den kritiskt granskande journalistiken i skuggan av bländande utvecklingsoptimism och framtidsstro. Det var inte så lätt att då börja tala om alla de problem och svårigheter UP-regeringen hade att lösa.

För fort

Han beskriver det ekonomiska kaos som rädde mot slutet av UP-perioden, ett kaos som bara till en del berodde på högerens ekonomiska sabotage. Regeringen hade inte längre kontroll över den utveckling man satt igång. Det grundläggande felet var att man gick för fort fram med förändringarna, det fanns varken ekonomiska eller personella resurser att genomföra allt på en gång.

— Jag minns inte hur många gånger vi sa till dem att »för Guds skull, gör inget mer nu, vänta tills det stabiliserat sig!». Allende var medveten om detta, men han var pressad av partierna inom regeringskoalitionen och kunde inte stoppa.

Journalisterna levde så nära politikererna, och det var svårt att skilja på det personliga engagemanget för »den chilenska vägen» och det yrkesmässiga kravet på en kritisk granskning av utvecklingen.

De deltog ju i händelserna. De utnyttjades ofta som budbärare mellan olika grupper efter kuppen, och förmedlade brev, dokument och pengar över nationsgränserna.

— Till slut måste jag välja — antingen delta helt och hållet eller också vara enbart journalist. Jag valde det senare och lämnade Chile 1974.

Pratat bort diktatorn

Den största skillnaden idag är tonen i det politiska språket. Den är mer dämpad och nyanserad. Borta är slagorden och de stora parollerna.

— Jag kunde på TV se politiska samtal mellan män som för sexton-sjutton år sedan var beredda att sticka kniven i varandra.

Chile är unikt i Latinamerika. Det är det mest politiserade landet. Man kan fråga vem som helst och han vet vilket som är hans parti och varför. Sandqvist menar att Chile har goda förutsättningar att bli en verkligt bra demokrati.

— Här har man pratat bort en diktator. Resultatet i folkomröstningen kom som en chock för Pinochet. Den politiska bas han hade före den 5 oktober förra året är nu borta. Politiskt sett är Pinochet slut.

Starka krav

I Sida-artikeln berättade Sandqvist om hur det blivit ordning på statens ekonomi, att inflationen är låg, att det finns varor i affärerna och att transporterna fungerar.

— Ingen politiker talar idag om att ändra på den ekonomiska politiken.

Vad det gäller att ta itu med är den sociala politiken. Ingen förnekar längre de mycket allvarliga problemen med fattigdomen, arbetslösheten, bostadsbristen, sjukvården och utbildningen.

SIDA RAPPORT 4/89

— Här kommer den nya regeringen att möta starka krav på snabba förändringar.

Oppositionens ekonomiska program har två hörnstenar — stabilitet och förändring — och anger mer en inriktning än konkreta åtgärder.

— Inom oppositionen är man medveten om att man måste gå försiktigt fram. Hotet från militären finns där hela tiden.

Döms inte

Detta kommer också att avspeglas sig i frågan om straff för alla brott mot de mänskliga rättigheterna som begåtts under diktaturen. Sandqvist tror inte att de skyldiga kommer att ställas till svars.

— Den förste som skulle dömas vore ju Pinochet. Jag kan inte se hur man skulle kunna döma någon utan att ha dömt honom. Och det tror jag inte att man kommer att göra.

Han tror att de flesta i Chile inte önskar den smärtsamma processen som det innebär att riva upp detta sår. Den chilenska militären är inte splittrad som i Argentina där den förlorade all prestige efter kriget i Malvinas. Och i Uruguay, där förtrycket drabbade en större del av befolkningen än i Chile, sa en majoritet i en folkomröstning nej till att utreda militärens brott.

— Jag tror att det finns överenskomelser, som vi inte känner till, om att inte ställa militären till svars.

Fortfarande diktatur

— Vi får inte för ett ögonblick glömma bort att Chile fortfarande är en diktatur. Militärens organisation och ställning enligt grundlagen utgör ett hot mot varje verklig demokrati.

Även efter en seger för oppositionen i december kan man inte veta vad Pinochet tar sig till. Krigsmakten måste demokratiseras, vilket Allende aldrig gjorde.

— Pengar och vapen är det som till sist bestämmer.

JOHAN SOLANDER

Kristna Vänstern i Chile:

VI ARBETAR

Kristna Vänstern — Izquierda Cristiana — är ett av de yngre chilenska socialistiska partierna. Det grundades 1971, under UP-tiden, av utbrytare från DC, Kristdemokratiska partiet och från MAPU-partiet. Generalsekreterare blev Bosco Parra, förut deputerande för DC.

Chilebulletinen ställde några frågor till IC:s talesman Rubén Ubeira.

Varför bröt man sig ur DC?

— Sedan 1970 hade vi en demokratisk regering — UP — som försökte att genomföra ett folkligt och revolutionärt program. Folket kände att det var ärligt och att man menade allvar. Allende höll vad han lovat i kampanjen.

Högerkrafterna märkte ju snart att folket höll på att vakna upp ur sin långa dvala och beslöt att sätta stopp för experimentet. Kristdemokratiska partiet, som förlorat valet, började också att stödja högerens planer.

USA blåste under och mobiliserade sådana yrkeskåror som var missnöjda med regeringspolitiken. Militärer, poliser, fascister agiterade. Allt pekade mot en kupp förr eller senare.

Det var inför det här perspektivet som en grupp parlamentariker och anhängare av DC med vänstersympatier lämnade partiet och bildade vad de kallade Kristna Vänstern (IC). De kallar sig inte marxister.

Likaså en grupp ur UP-partiet MAPU, som inte delade den nyligen antagna principdeklarationen att förvandla MAPU till ett nytt marxist-leninistiskt parti, bröt med sitt parti och deltog i bildandet av IC.

Man grundade alltså sitt engagemang på kristna värderingar. Vilka?

— Med Bosco Parras ord: »Kristendom är ytterst en profetia om broderskap och jämlikhet mellan människor, och socialis-

men bjuder en konkret och materiell möjlighet att realisera denna profetia»

Kan du utveckla detta?

— Vår världs- och människouppfattning är inte materialistisk utan kristen. Vi ser dock Marx' idéer som ett värdefullt redskap för att förstå och analysera hur samhället fungerar och förändras.

Detta innebär inte att vi eftersträvar enbart en kristen socialism. Hur socialismen ska se ut i vårt land beror på den folkliga rörelsen i sin helhet. De kristna socialisterna kämpar för ett arbetarnas samhälle. Det grundläggande för att upprätta socialismen är folkets enighet. Här ingår naturligtvis politisk pluralism och ett demokratiskt styrelseskick som aldrig någonsin får upphävas.

Hur omsatte IC detta i praktiken?

— Under UP-tiden genom att delta i det parlamentariska arbetet och även i regeringen. Flera kamrater hade tunga poster där. Jaques Chonchol var jordbruksminister, Pedro Felipe Ramírez gruvminister och bostadsminister, Sergio Bitar gruvminister. Men alla deltog vi i en mängd aktioner och frivilliga insatser för att förverkliga socialismen.

Vad innebar militärkuppen för IC?

— Kuppmakarna upphävde grundlagen, splittrade alla vänsterns sociala och politiska organisationer. Terrorn bredde ut sig i landet. En fruktans spiral. Skräck för militär, lönnmördare, förrädare, repression, fattigdom och svält. Arresteringar och koncentrationsläger för alla folkliga ledare som hade det minsta att göra med »vänstern». Mord och massavrättningar. Exil för några med tur. Tortyr och miss-handel för dem som framhållade.

Det första vi måste göra var att söka samla partiets ledning, att ännu en gång bygga upp ett fungerande socialt nät och sätta våra ledare i säkerhet. (Bosco Parra fick asyl i Sverige.) Efter detta första slag som avväpnade oss alla kom ett ännu värre slag: misstron och de ömsesidiga beskyllningarna mellan vänsterns partier. Bakslaget var förödande. Socialistpartiet splittrades och fiendskapen bara växte mellan fraktionerna. IC:s ansträngningar att återställa enhet blev länge fruktlösa. Krisen inom den folkliga rörelsens politiska ledning var ett sorgligt faktum. Under dessa förlamningens år växte andra krafter fram i Latinamerika och försökte fylla det politiska utrymme som skapats och

väpnade med den av imperialismen formulerade doktrinen om »Nationell säkerhet» och vad man kallade »viable democracy» (livsduglig demokrati). De som i Chile lockades av dessa läror var kristdemokrater och socialdemokrater. Vad man syftade till var att utesluta vänstern och de folkliga krafterna från den chilenska utvecklingen.

Det var nödvändigt att vänsterns enande påskyndades. IC hade lagt ner mycket arbete på att få med olika fraktioner av PS i samarbetsorgan som Socialistiska riktningen, Socialistiska samordningen, Socialistiska blocket. Många socialister började orientera sig mot mitten och vi såg det alltmer som nödvändigt att vänstern fick en klarare profil. Därför kallade IC till skapandet av en bred vänsterfront. Detta konkretiserades sedan (1987) i bildandet av IU(Förenade Vänstern): PC, IC, MAPU, PS(A). Det är IC som gått i bräschen för denna och som arbetat hårdast för enheten.

Varför kunde man inte ta steget fullt ut och återupprätta UP?

— Det är riktigt att vänstern måste dra åt samma håll, och att vi måste ha ett enat forum, där vi kan uttrycka oss. Men som Luis Maira sade: »att återupprätta UP är inte möjligt eftersom för det första situationen i Chile idag är mycket annorlunda och för det andra att vänstern har genomgått en lång process av omtänkande och mognad.

Flera andra initiativ för enhet har sedan tagits av IC inför speciella uppgifter. (Asamblea de la Civididad, Kampanjen för fria val, Concertacion democratica (Demokratiska samordningen), Comité politico privado (privatpolitiska kommittén), COSONO (Socialistiska kommandot för ett Nej) och PAIS (Partido Amplio de Izquierda Socialista).

Kampanjen för fria val syftade till att klarlägga hur diktaturen hade motat in oss i en hörna genom sin grundlag (1980) varigenom den införde världen försökte framstå som en »laglig» diktatur. »Man måste förstå hur diktaturen har byggt upp och utövar sin makt, för att kunna besegra den. I annat fall skulle den trots nuvarande ringa sociala bas kunna få en majoritet i val, inte på grund av sympati för dess projekt utan därför att man är missnöjd med oppositionens bristande förmåga.» (IC jan 87)

Hur har Kristna Vänstern agerat inför diktaturens folkomröstning 1988?

FÖR ENHET!

— Om oppositionen skulle kunna bryta diktaturens grepp måste man svälja medicinen. Tyvärr! Det fanns ingen annan väg om vänstern inte skulle ställas »lagligt» utanför den chilenska politiken. Det fanns kretsar inom centern som genom överenskommelser med högeroppositionen försökte hålla vänstern utanför.

Därpå har inom IU ytterligare steg tagits mot ett definitivt politiskt nederlag för Pinochet och hans diktaturregim genom bildandet av ett instrumentalt parti. Diktaturens konstitutionsdomstol hade ju 1985 genom sitt utslag förbjudit partier med marxistiska förtecken. Därför bildade IC tillsammans med representanter för Radikala Socialdemokratiska partiet — PRSD — samt oberoende socialister och kommunister ett nytt vänsterparti kallat PAIS (Breda socialistiska vänsterpartiet). Ordförande blev även här Luis Maira. Många tusen chilener ställer sitt hopp till denna kraft.

Dessa diktaturens 16 långa år måste ha kostat även IC svåra offer?

— IC har brandmärkts! Historien skall en dag med alla detaljer berätta vad det har kostat att pressa tyrannen tillbaka. Många kamrater har stupat på vägen. Vi bevarar dem i våra hjärtan. Martyrernas blod vattnar den sådd som kommer att växa till en majoritet. För en kristen är döden något naturligt, ännu mer så när den når oss i kampen tillsammans med de fattiga.

I slutet av 1981 och början av -82 drabbades IC av en massiv repression. Då rådde fortfarande rädslan bland folket. En rad IC-kamrater arresterades. De var med i olika organisationer i basgrupper, kyrkan, människorättsorganisationer, i SERPAJ (Tjänst-Fred-Rättvisa) eller i den politiska ledningen. De blev svårt torterade. Avsikten var att pressa fram information om IC:s aktiviteter, relationer till andra partier och till utlandet och naturligtvis för att påminna oss om att vi var övervakade. En av dem dömdes till fem års fängelse.

När de släpptes drog de regimens säkerhetsorgan inför rätta. Det var första gången något sådant inträffade. Det gav folket mod att se att CNI inte var osårbar. Under tiden de var arresterade, drev IC en kampanj mot eventuell landsförvisning.

1983 arresterades Pedro Felipe Ramirez och chefredaktören för tidningen

Análisis. När fångbilen skulle köra dem till fängelset stoppades de av IC-aktivister som kastade sig på gatan framför bilarna. Högern skrek om skandal men denna händelse gav folk nytt hopp och självförtroende.

Vilken syn har IC på skipandet av rätt gentemot diktaturens ledare och medlöpare?

— Den 5 oktober 1988 besegrade så folket diktaturen på dess egna villkor. Detta öppnade vägen för en återgång till demokrati och i en demokrati måste vi genast ta itu med det mörka och smärtliga, särskilt brotten mot de mänskliga rättigheterna. Kristna vänstern har lagt fram förslag till omedelbara åtgärder vilka i sammandrag lyder så:

a) Diktaturens säkerhetsapparater upplöses, alla repressiva lagar »ad hoc» avskaffas.

b) Kongressen upprättar en specialkommission för undersökning av brott som begåtts av diktaturen.

c) Alla politiska fångar släpps.

d) Utfästelse att ge moralisk och materiell upprättelse åt offren för brotten mot de mänskliga rättigheterna.

e) Avskaffande av nuvarande döds-

straff i såväl militär som civil rättsskipning.

f) Ratificering och publicering av det internationella avtalet om civila och politiska rättigheter liksom av den interamerikanska pakten.

g) Ett accepterande av principen om de mänskliga rättigheternas övernationella status.

h) En ombudsman för de mänskliga rättigheterna tillsättes av kongressen.

i) För att tillförsäkra den rättsvårdande dömande instansen full autonomi och oberoende, skapas ett nationellt domarråd.

j) Minoritetsfolken mapuches och aymars fulla ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter återställs och erkännes.

— Kristna vänstern är beredd att tillsammans med övriga folkliga organisationer arbeta fram en överenskommelse om hur vi ska nå sanning och rättvisa som grund för demokrati och full respekt för mänskliga rättigheter.

INGVAR ENGHARDT

Argentina

Militären och skuldbördan styr ekonomin

När Förenta Staternas vice utrikesminister Elliot Abrahams i början av 1987 sa: »Idag lär vi oss en ny läxa: förutom kopplingen mellan säkerhet och utveckling finns en andra koppling, den mellan säkerhet och demokrati ...» sammanfattade han i korthet hur de demokratiska processerna i Latinamerika ska se ut för att motsvara USA:s intressen i området.

Man kan alltså säga att USA idag anser att militärdiktaturerna var positiva som svar på 60- och 70-talets revolutionära kulmen, men att de inte utgör någon definitiv långsiktig lösning.

Därför ska man inte tro att »Reagandoktrinen» är en positiv svängning i USA:s utrikespolitik. Egentligen är den bara en anpassning av samma gamla politik för dominans, grundad på »Doktrinen om nationell säkerhet», till ett nytt politiskt läge. Huvudsakligen är det folkens kamp mot diktaturerna som åstadkommit detta nya politiska läge.

Men hur ser de demokratiska processerna i våra länder egentligen ut? Jo, de är demokratier som tillåter att institutionerna fungerar rent formellt, där man vanmässigt håller val, men där de mest privilegierade kan behålla sina ekonomiska fördelar till men för det stora flertalet. De gör inte heller något åt eller ens ifrågasätter våra länders beroende, särskilt av USA.

Samma argument

En demokrati präglad av »nationell säkerhet», som till huvudprincip har att bevara de väpnade styrkorna yrkesmässigt genom att acceptera hypotesen om »intern konflikt», omstörtande verksamhet», »narkotikahandeln» och den »kommunistiska terrorismen» såsom huvudfiender. Man använder samma argument som när man barbariskt förtryckte folket under de mörka åren av diktatur.

Inom de här ramarna spelar militären rollen av »demokratis beskyddare» och »bevakare» för de penningstinnas och storfinansens räkning. Med andra ord för att samma herrar som förut ska fortsätta regera, men nu med stämpeln »demokrater».

En bevakad demokrati som stänger folket ute från beslutsfattandet, som trycker ner det om det kämpar för sina rättigheter med förklaringen att folkets kamp för ett värdigt liv »destabiliserar systemet».

Det här innebär att man utsätter folket för ett ständigt bedrägeri genom att hota

med diktaturens skräckvilde.

Alfonsin valdes till president 1983 med stöd av 52% av rösterna. Han valdes på grund av ett regeringsprogram som lovade att med demokratin skulle de allvarliga samhällsproblemen lösas, problemen inom hälsovård, utbildning, arbetsmarknad och bostäder. Utlandsskulden skulle inte betalas till priset av folkets hunger. Samtidigt utlovades rättvisa och straff för de ansvariga för brotten mot de mänskliga rättigheterna.

Men på kort tid kom regeringen allt längre från sina löften och den fick stöd för sin politik av de traditionella partierna, inte bara från Radikalpartiet utan också från Peronistpartiet (det största oppositionspartiet just då) och andra mindre partier.

Låt oss se hur regeringen agerat på två punkter: ekonomin och de mänskliga rättigheterna.

Utlandsskulden hinder

Utlandsskulden som 1983 låg på 45 miljarder dollar, är utan tvivel det största hindret för landets ekonomiska utveckling. Utlandsskulden som den dåvarande regeringen och de grupper som styr den argentinska ekonomin (500 företag) dragit på sig bara förvärrade landets beroendeställning. Inte en enda dollar investerades för att lösa Argentinas ekonomiska problem.

Vad gjorde då regeringen? Den betalade punktligt utlandsskulden. Staten, dvs folket tog alltså på sig ansvaret för de skulder som de stora företagen dragit på sig. Detta skedde genom den lag om »tvättning av pengar» som antogs av kongressen 1986. Lagen tillät ett enormt kapitalflöde till utlandet, först och främst till Schweiz.

Valutafonden måste godkänna

Landets hela ekonomi gavs en struktur som gick ut på att betala utlandsskulden. Det gick så långt att man l o m lämnade ifrån sig statliga företag som var viktiga för landets utveckling genom en »omfattande» och gynnsam» privatiseringslag.

Det betydde kort och gott att man följde Internationella Valutafondens och Världsbankens föreskrifter till punkt och pricka. Landets budget kan antas av kongressen först efter att Valutafonden gett sitt godkännande. Detta innebar att -88 års budget kunde antas först i mars -89, det vill säga ett helt år för sent.

-88 års budget kunde antas först i mars -89, dvs ett helt år för sent.

En annan konsekvens av den här politiken är att den sociala situationen blir alltmer ohållbar. Analfabetismen, bostadsbristen och arbetslösheten ökar (mer än 2 miljoner människor går arbetslösa) eftersom anslagen till hälsovård (7% av BNP), utbildning (4,3%), bostäder (3,6%) inte på långt när täcker folkets behov. Siffrorna ska jämföras med de omkring 75% av budgeten som investeras i moderniseringen av de väpnade styrkorna och betalningen av räntorna på utlandsskulden.

Plundringar

Den situation vi nu beskrivit skapade stora sociala konflikter som kom till uttryck genom att en och en halv miljon arbetare gick i strejk två dagar före presidentvalet den 14 maj i år.

Konflikterna förvärrades och kulminerade den 25 maj, »Fosterlandets dag» i Argentina.

Knappt 10 dagar före valet, som blev ett nederlag för Alfonsins hungerpolitik, höjdes priset dramatiskt på baslivsmedel med 400% på bara några dagar. Detta tillsammans med extremt låga löner (omkring 30 dollar i månaden) gjorde att miljontals människor, främst hemmaarbetande, tog över gatorna och plundrade de stora varuhusen på jakt efter mat. Regeringens svar lät inte vänta på sig: »undantagstillstånd» infördes och hundratals människor fängslades under en våg av förtryck som lämnade efter sig mer än 20 människor dödade av polisens kulor.

Den argentinska utlandsskulden, under sex år med Alfonsin i regeringsställning, har ökat med 17 miljoner dollar. Detta betyder att ju mer argentinarna betalar desto mer blir de skyldiga, desto mer lidande får Argentinas folk utstå.

Militären till svars

Rätttegångarna mot militärjuntorna som påbörjas under Alfonsins första regerings-tid hade två syften: att bättra på Argentinas anseende utomlands och att minska de antimilitaristiska känslor som fanns bland argentinarna.

Armén ansåg att »man inte kan ställa segrarna i ett krig till svars för någonting», alltså började man höra krav på »benådning och amnesti».

Ett flertal terroristattentat begicks, t ex bombattentatet i lokaler som till-

Foto: Elisabeth Sivertsson

hörde organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter och universitetet, kidnappningar åtföljdes av tortyr. Allt det här gjorde naturligtvis att folk började känna sig osäkra.

Slutpunkt

Med argumentet att man måste skapa större »säkerhet» började regeringen tala om att det är nödvändigt att avsluta rättegångarna mot militären och därför föreslog den 1986 lagen om »Punto Final». Enligt den sätts en tidsgräns för möjligheterna att lägga fram nya anmälningar mot polismän och militärer till tre månader efter det att lagen blivit antagen av kongressen.

Den här viktiga eftergiften till militären var bara början. Senare åstadkom ett flertal militära uppror, som det under påskveckan och det i Monte Caseros, att folkets mördare fick allt fler förmåner. Alfonsin själv började tala om dem som »hjältar från Falklandsöarna».

Nej till folkliga krav

Folkets svar var övertygande. Tusentals människor krävde, till demokratins försvar, rättgång och straff för de upproriska militärerna. Men Alfonsin och hans vänner bland det peronistiska ledarskapet svarade med ett dundrande nej: De lade fram den illa beryktade »lagen om föreskriven lydnad», vilket innebar att bara ett mindre antal generaler kunde ställas inför rätta. Hundratals förtryckare

befriades från allt ansvar. Bland andra marinlöjtnanten Alfredo Astiz, ansvarig för svenskan Dagmar Hagelins och många andras död.

Här är det nödvändigt att inse hur stor politisk betydelse krigsmakten fått. När det gäller fallet Astiz t ex ansåg Alfonsin för inte så länge sedan att han borde dra sig tillbaka från aktiv tjänst. Men strax efter det militära upproret i Villa Martelli i december befodrades Astiz till korvettkapten. Det visar tydligt vilken stor självständighet militären har i beslut av det här slaget. De kan t o m visa olydnad mot nationens president som enligt lag är överbefälhavare över de väpnade styrkorna. »Det är nödvändigt att behålla våra bästa män i vapen», sade general Caridi i januari 1989. Och utifrån hans synvinkel har han ju rätt.

Anfall utlöste häxjakt

I januari i år anföll och intog omkring 30 beväpnade män La regementet i La Tablada. Denna vänstergrupp blev effektivt krossad av ca 2.000 polismän och armésoldater som skickats dit för att återta förläggningen. Genom oavbruten eldgivning lyckades de, men de förstörde kasernen nästan fullständigt invändigt.

»Ge mig 60 man och jag återtar förläggningen utan att föra sådant oväsen», sade kommissarie Pirker från den federala polisen.

Efter den händelsen har förföljelserna mot både aktivister och folkliga organisationer intensifierats. En veritabel »häx-

jakt» släpptes loss genom den så kallade »busslagen». Den gör alla argentinare till misstänkta, till och med de advokater som försvarar någon som står anklagad för att sprida idéer »som utgör fara för systemets stabilitet genom att hävda teorin om klasskamp».

Låg förväntan

Carlos Menem, som tog hem segern i valet den 14 maj, har sitt ursprung inom peronismen. Han var en av Alfonsins främsta allierade under dennes regeringstid. Folket förväntar sig sannerligen inte mycket av denne politiker som alldeles efter valet utan att blinka tog tillbaka sina vallöften. Numera talar han om behovet av att ge folkmördarna amnesti för att »förena och försona argentinarna med varandra».

Samtidigt vill han fördjupa den ekonomiska politik som fördes av Radikalpartiet. Vilket gör det lätt att förutsäga att även om det finns vissa rent ytliga skillnader mellan Alfonsin och Menem är den nye presidenten beredd att stärka den »demokrati» som grundar sig på »lite fred och många kulor». Kort sagt: att fortsätta precis som förut.

Utan tvivel kommer de sociala konflikterna att förvärras. För det är sant att vi argentinare tror på det vår störste ledare, San Martín, en gång sa: »Det sista ett folk kan förlora är sin värdighet».

Córdoba i juni -89

MIGUEL ROMERO

En värld för Julius

Ola Sunesson presenterar den nya bokserien Eldorado

JULIUS, fyraårig peruan, har en egen matsal som ser ut som Disneyland, och han badas varje dag av den snälla och vackra Vilma, till hälften indian och heltidsanställd som mamma, skulle man kunna säga, för mamma Susan sover siesta och sköter sitt utseende och hinner bara kila in i det jättelika badrummet och pussa Julius i nacken innan hon ilar till ett viktigt cocktailparty.

Vilma badar och tvättar och torkar Julius med största kärlek och ömhet, och Julius dyrkar förstås sin mamma, som alltid är så svår att nå, men Vilma älskar han.

Julius har en odåga till storebror, Santiago, som i likhet med andra rikemanssöner i Lima redan i sextonårsåldern bevisar sin lämplighet som bilförare genom att knycka pappas Mercedes och komma hem och lukta whisky och flickparfym.

»Den pojken måste genast få en egen bil», är den manliga vuxenvärldens bullerskrattande kommentar.

När Santiagos nästa manliga bravad blir att försöka våldta Vilma, lillebrors barnsköterska, hindrad med våld av två tvärförbannade betjänter, blir den manliga vuxenvärldens reaktion den motsvarande:

»Pojken måste väl ha rätt att lämna på trycket.»

Varpå tjänsteflickan, som pinsamt nog protesterat och gjort motstånd med näbbar och klor, körs på porten.

Resten av tjänstefolket, kokerska, chaufför och två betjänter, som ställer upp för Vilma och kräver att hon ska få vara kvar, får veta att de kan packa och dra iväg om det inte passar.

Så går det till i de peruanska miljonärskretsar på 50-talet, som »En värld för Julius» av A. Bryce Echenique utspelar sig i.

»En värld för Julius» är en av många

romaner i en ovanligt stark höstutgivning av latinamerikansk litteratur på svenska.

Snart kommer nya romaner av García Márquez, Cortázar, Fuentes och Vargas Llosa för att nämna de mest kända namnen.

I oktober startar Författarförlaget en ny serie med spanskspråkig litteratur, kallad *Eldorado*, som innehåller en av årets absoluta höjdpunkter i bokutgivningen över huvud taget, nämligen den moderna klassikern »Hoppa hage» (Rayuela) av Julio Cortázar.

»Hoppa hage» kommer inte förrän i november, men redan i oktober utkommer (i översättning av Ulla Rosén) Echeniques »En värld för Julius».

En aning konfunderad är jag över att Eldorado-seriens brett kunnige redaktör Peter Landelius har »En värld för Julius» med i sitt urval, och det redan i första omgången. Echeniques roman är inget nästerverk, och i en serie redigerad enbart utifrån konstnärliga kvalitetskriterier skulle den knappast få plats.

Ser man bara till formen, påminner Echenique mest om alla dessa pratglada nordamerikaner som översvämmar bokmarknaden med sina fluffiga tegelstenar. Ingen episod – som en mästare skulle klara av i en enda kärnfull mening – är för obetydlig för att ägnas fem eller tio pladdriga sidor.

Personerna är (passande till miljön visserligen) lika befriade från psykologiskt förflutet, nyanser och utvecklingsmöjligheter som om de uppträdde i »Dallas».

Hur kan då en klok redaktör för en ny serie spansk och latinamerikansk skönlitteratur välja en sådan roman som oavertyr, och hur kan det komma sig att jag, om än med vissa dubier, nickar bifall?

Det beror nog först och främst på att

denne för mig tidigare okände peruan Echenique har en så spontan, så angelägen och genomträngande känsla för det han berättar, att det uppstår en stark spänning mellan den opersonliga genren och den äkta lidelsen hos berättaren. Romanen lever!

Kanske är det också fortfarande viktigt – trots Isabel Allende och trots Vargas Llosas senare romaner – att visa upp att latinamerikansk litteratur inte bara består av svåra modernister och bildsprutande fantaster.

Självfallet skulle inget av det som sagts ha någon relevans om inte romanen haft ett intressant innehåll.

Hela boken är en enda detaljerad orgie i lika meningslöst som lyxöst överklassliv på poolkanten i Lima på 50-talet.

Behållningen ligger inte i de konkreta detaljerna, som efter hand blir allt mer tröttsamma, utan i gestaltningen av det järnhårda socialpsykologiska mönster som inte bara blir allt tydligare utan också allt mer framstår som lagbundet, omöjligt att överskrida inom klassens egen ram.

Här får vi se, med samma oundviklighet som i ett antikt ödesdrama, den ena gulliga telningen efter den andra förvandlas till en känslolös, brutal cyniker.

Det sociala trycket inom den härskande klassen ger inte någon en chans att bli en fri, kännande människa.

Vi får aldrig veta hur det går för den underbara, känslige, kärleksfulle Julius. Berättelsen lämnar honom när han är elva år.

Då har läsaren fått se vad miljön har gjort med hans två äldre bröder.

Vi har också fått se vilka erfarenheter Julius utsatts för.

Vi slipper få veta hurdan han blir. Det är vi smärtsamt tvingade att tänka oss in i på egen hand.

OLA SUNESESSON

Casa Museo Pablo Neruda

— ett diktarhus

Vid Pablo Nerudas skrivarhus på Isla Negra blir skådespelet en klarblå försommardag totalt framför havsklippan.

Rungande vågor hamrar frenetiskt mot karga och gråsvarta klippblock, som glänser i solskenet och de friska, livliga oceanvindarna. Halvna nakna barn leker i den vita sanden. Lösa hundar sätter skräck i fåglar, vars sång dränks av havets brus, dess ständiga puls – alltid i rörelse.

Från havsstranden ser man Pablos tomt; inga befästningar omöjliggör insyn. Ståtliga kronor gungar rytmiskt över den svart-vita stenhuslängan, som är placerad på en kulle. Utmed slänten breder en mäktig trädgård ut sig, med ett hav av färgstark flora – allt minutiöst skött.

Då slår det mig: Pablos fristad är lika inbjudande ... som hans poesi.

Det var hit han alltid längtade, Don Pablo, under sina avlägsna resor i bland annat Europa och Asien. Här andades han ut och samlade krafter.

I ntill gårdsporten står vaktmästaren Manuel, i svart keps och mörkblå fiskartröja. Något dämpad berättar han detaljer ur poetens liv: om hur Pablo kom hem 1939 och var märkt av det spanska inbördeskriget. Om att han hade påbörjat sin diktsamling »Canto General», och behövde ett ställe, en arbetsplats för att fullfölja boken. Han valde den orörda naturen på Isla Negra. Vänner finansierade husköpet.

Manuel understryker, och det fårade men vänliga ansiktet blir bittert:

»Du vet, Pinochet har aldrig någonsin sett med blida ögon på Pablo. Hans popularitet består ändå. Strax efter kuppen och Nerudas död i september 1973 skickade »Pinocho» (diktatorn) sina betjänter som vandaliserade hemmet och

dess samlingar». (Pablo, med sitt samlarintresse, hopade snäckor, galjonsfigurer från äldre fartyg och Påsköskulpturer.)

Trots skändligheterna och en del byråkratiska trix av regimen, lever minnet på Isla Negra kvar; och glad blir jag över de femton tusen dollar Sverige donerade i november till stiftelsen »La Fundación Neruda», som restaurerade hemmet.

I mars invigdes »Casa Museo Pablo Neruda». Målet nåddes; Pablos hem blev museum ...

K lockan närmar sig avsked. Dags för ett sista adjö. Ur de inristade hälsningarna till Don Pablo utefter husstaketet läser jag:

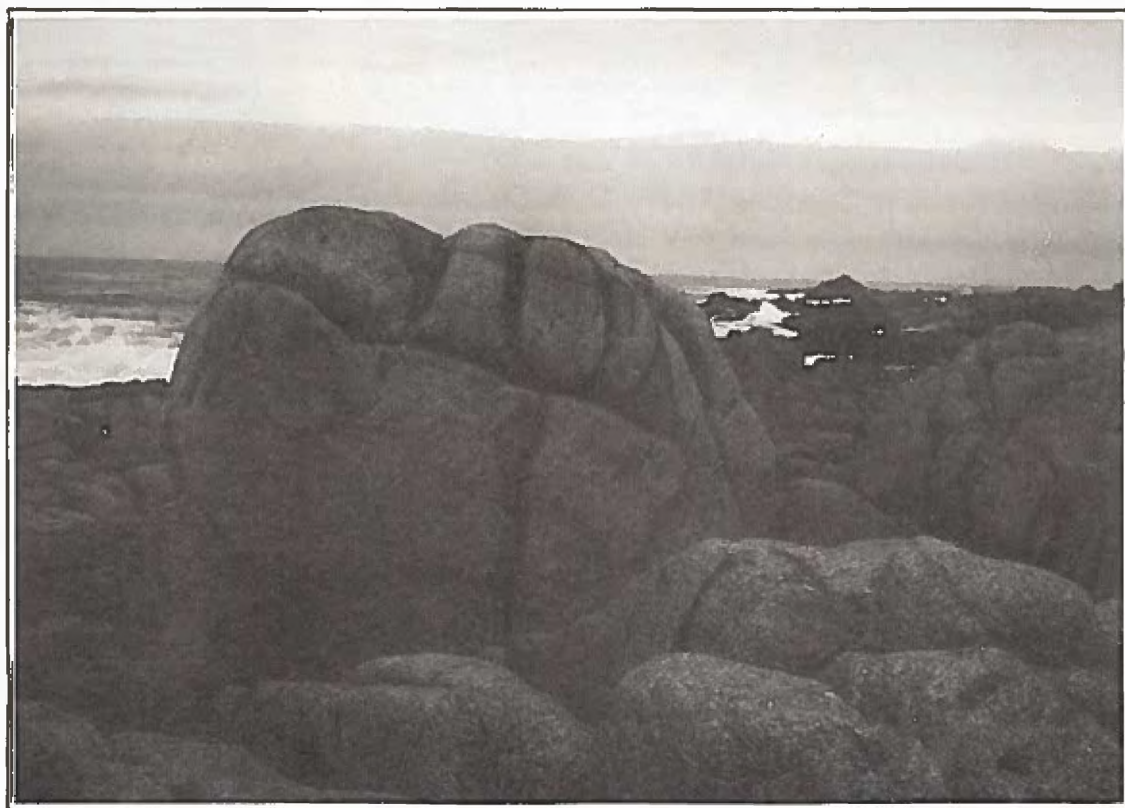
»Bekymra dig inte, Pablo, NO har redan vunnit»

»Pablo, vi älskar dig»

»Vad är kärlek, Pablo»

»Neruda, idag kom jag till havet, Tona».

OLLE MARMBERG

Vid Pablo Nerudas sommarhus, Isla Negra

Foto: Johan Solander

Chiles småfiskare. Nu säljer diktatorn deras vatten till hundmatsfabrikanter.

Foto: Karl Erik Jagare

Ny fiskelag: Profiten främst

I den huggsexa på chilenska folkets tillgångar som diktaturen inbjudit till, skall naturligtvis inte svenskt kapital missa tillfället till snabba klipp. Senast läser vi om hur hundmatsfabrikanten Ewos AB i Södertälje tänker etablera sig i Chile genom köp av en fabrik för 78 miljoner kronor (ca 75 procent av värdet).

Katt- och hundfoder görs av fiskmjöl. »Och det börjar bli ont om den varan» ...

Vad är det som är så lockande i Chile? Landet är ju på väg mot demokrati och kan förväntas ställa hårdare villkor på investerare i framtiden.

Investerar i kattmat?

Jo, just nu försöker diktaturen och investerarna att få den kommande regeringens män att förbinda sig att respektera en »förbättring» av fiskerilagen, så att även Chiles territorialvatten blir intecknat för all framtid.

Fyra i världen

Kustnära vatten ska alltså upplåtas för koncessioner. Villkoret är investeringar, typ kattmatsfabriken.

För närvarande är Chile (d v s japanskt, koreanskt, ny zeeländskt, etc kapital) med en årsfångst på 5.375.000 ton fjärde nation i världen. Då är de stora nationerna Sovjet, Japan, Norge o s v engagerade på alla hav, medan Chiles fiskevatten ligger 40-60 sjömil från kusten.

Den som berättar detta är dr Juan Carlos Cáseres i CODEFF, Chiles kommission för skyddet av flora och fauna.

Kollaps hotar

— Lagen är livsfarlig för Chile, anser han. Det är illa nog redan; över 60 procent av de marinbiologiska resurserna har kollapsat eller är hotade av överexploatering och miljöförstöring, och protester hörs från Chiles 50 000 småfiskare som hotas av ruin om utlänningar släpps in på kustvattnen. De kommer då att hamna i storstadsslummen.

Tre procent ...

Genom den utländska etableringen har kontrollmöjligheterna minskats. Industrifisket tar överhand och matfisket blir lidande. 97 procent av fångsten går på export och bara 3 procent når konsumenterna i Chile.

Grisfoder

Värre är att av de 5 miljoner ton som tas upp går 41,5 procent till fiskmjöl och olja på den internationella marknaden, som grisfoder, kattmat och gödsel. I pengar är detta 5 000 miljoner dollar, över hälften av alla fiskeinkomster. Andra länder låter bara en fjärdedel gå till sådan produktion.

Fisken dyr mat

I Chile skulle vi behöva öka konsumtionen av fisk och havsprodukter. Istället har den gått ner. I Spanien äter man 34 kg fisk per person och år. I Chile

bara 4 kg (1986), (Sverige 16 kg).

Under sista decenniet har chilensarna fått minska sitt proteinintag med 10 procent och kaloriintaget med 15 procent.

Monopoliserar

Vilka är det som investerar i fisket?

— Genom lagdekret nr 600 har utländskt kapital gynnats exceptionellt och monopoliserat produktionen. Konservindustrin domineras av Angelini SA med nyzealändskt kapital. De har 4 av de 7 stora fabrikena. Japaner, koreaner och spanjorer har flytande fabriker i södra Chile. När det gäller fisk- och musselodling dominerar Unilever, som har 500 ha av totalt 2 600.

Måste återställas

— Det här måste ett demokratiskt parlament ta itu med! Fisket står för en tredjedel av Chiles exportinkomster. Detta måste komma hela nationen tillgodo som mat, arbete, en värdig lön för arbetaren, lokal utveckling och kulturella satsningar. Tillgången till dessa resurser måste garanteras åt kommande generationer. Ekosystemen i havet måste återställas så att Chile kan lämna sitt bidrag till Latinamerikas utveckling politiskt, ekonomiskt och kulturellt.

INGVAR ENGHARDT

Källor: AB 14 aug -89 »Schori: Inget fel att företagen etablerar sig i Chile» Análisis nr 291

Chile: Dagbok: april -aug

18 april

CUT genomförde en dygnsång »generalstrejk» för att protestera mot att Manuel Bustos och Arturo Martinez fortfarande är förvisade, mot privatiseringen av statliga företag och mot de dåliga ekonomiska och sociala förhållandena. Man krävde att minimilönen höjs med 65%. Strejken lyckades bara delvis, därför att flera viktiga fackliga grupper inte ställde upp.

1 maj

I Santiago samlades mer än 30.000 arbetare till ett första maj-möte anordnat av CUT. Det tre timmar långa mötet lämnades i fred av polis och militär till dess att »Organisationen för anhängare till avrättade» började sin demonstration. 94 personer arresterades.

Manuel Bustos var huvudtalare i Parral, den ort i södra Chile dit han förvisats.

Två män dödades i en eldstrid med polisen, som hävdade att männen höll på att placera ut en sprängladdning. En talesman för FPMR ringde till några nyhetsbyråer och meddelade att FPMR låg bakom flera spränggattentat som bröt strömmen på en 200 mil lång sträcka.

Polisen använde vattenkanoner och tårgas för att skingra vänsterungdomar, som försökte blockera trafiken på en huvudgata i Santiago.

2 maj

Patricio Aylwin läste en deklaration där »Samordningen för Demokrati» förkastar inrikesminister Caceres förslag till ändringar i konstitutionen.

Amiral Toribio Merino meddelade att han skulle avgå i mars 1990. Även Fernando Matthei, flygvapenchefen, lämnar sin post då.

5 maj

Högers presidentkandidat, Hernan Buchi, besökte Kommissionen för Mänskliga Rättigheter, för att informera sig om situationen i Chile. Mötet med Jaime Castillo och Maximo Pacheco, ordförande och viceordförande, avbröts av ett femtital demonstranter som ogillade Buchis besök.

11 maj

Tvåhundra textilarbetare från Textil Vina i Vina del Mar kom marcherande till Santiago efter en 40 dagars strejk för att träffa kabinettschefen på arbetsministeriet.

12 maj

Sergio Buschmann arresterades av amerikanska myndigheter i Alaska efter

att ha blivit utvisad från Australien och sänts tillbaka till Sverige via USA. Efter fem dagar släpptes han.

13 maj

Regimen förklarade sig villiga att återuppta diskussionen om konstitutionen med oppositionen.

14 maj

Chilenska kommunistpartiets 5 månader långa kongress avslutades med att Teitelboim valdes till partiordförande.

16 maj

Buchi förklarade att han inte ställer upp som kandidat i presidentvalet.

18 maj

Militärdomstolen häktade tre oppositionsledare, Sandra Palestro, José Sanfuentes och Rafael Maroto, misstänkta för att ha »förolämpat försvarsmakten år 1986».

19 maj

Fiskare protesterade mot den nya lagen om havstillgångarna som träder i kraft i juni.

19 maj

Mer än 600 gruvarbetare i Lebu demonstrerade mot myndigheternas beslut att privatisera kolfyndigheterna i staden.

1 juni

I Chillan har omkring 1.200 familjer ockuperat jord för att bygga sina hus. Familjerna har slagit sig ner på 12 olika områden, var och en med eget soppkök. Det är kallt och regnet i Chillan så här års, och ett litet barn har frusit ihjäl.

1 juni

400 byggnadsarbetare strejkar vid det nya kongressbygget i Valparaiso mot dåliga löner och uppsägningar av fackligt aktiva arbetare.

Samordningen för Demokrati meddelade på en presskonferens att de godtar regeringens förslag till ändringar i konstitutionen.

3 juni

Onofre Jarpa beslöt sig för att kandidera till presidentposten.

5 juni

Jorge Arrate valdes till ny generalsekreterare i Socialistpartiet efter Ricardo Nunez.

6 juni

Kolgruvearbetarna i Colico Sur och Tringol Norte avslutade sin 37 dagar långa strejk. Arbetsgivaren ENACAR gav inte efter utan stödde sig på nuvarande arbetslagstiftning som säger att efter 30 dagars strejk blir arbetarna uppsagda om de inte återvänder till arbetet.

9 juni

Roberto Fuentes Morrison, officerare, ökad torterare och under Allende-tiden aktiv i Patria y Libertad, sköts till döds utanför sitt hem i Santiago. Fram till sin död arbetade han för CNI. En talesman för FPMR meddelade att organisationen hade avrättat Fuentes Morrison, och att om domstolarna inte dömer dem som är skyldiga till tortyr och försvinnanden, kommer FPMR att straffa dem istället. Polisen har inga spår efter förövarna. Vid begravningen antydde offrets bror att Fuentes Morrison kunde ha döatts av sina egna, dvs CNI.

2 juni

Pinochet besökte kongressbygget i Valparaiso men blev inte välkomnad av byggnadsarbetarna. De bankade på byggställningarna, skrek »Que se vaya» (han måste bort). Pinochet skrek tillbaka: »Otacksamma» och tillade senare: »Vi vet vilka de är tack vare fotografierna, vi kommer att avskeda flera latmaskar».

21 juni

Socialistpartiet (Almeyda) beslutade sig till slut för att stödja Aylwin som presidentkandidat.

24 juni

En ung medlem i PPD, Marcos Quesada, 17 år, dog under oklara omständigheter i Curacautin. Myndigheterna påstår att det handlade om ett självmord, men pojkens mor nämner tre karabinjärer som ständigt förföljde honom, som möjliga skyldiga till hans död.

25 juni

Ett demonstrationståg för mänskliga rättigheter från Valparaiso till Santiago skingrades med våld. Omkring 60 personer arresterades.

30 juni

Idag avslutades demonstrationen för mänskliga rättigheter, som organiserats av Anhöriga till Politiska Fångar, när demonstrationstågen som utgått från Valparaiso och Linares anlände till huvudstaden. Karabinjärerna ingrep våldsamt mot kvinnorna när de hade samlats utanför La Moneda-palatset för att kräva frihet för 370 manliga och 60 kvinnliga politiska fångar.

1 juli

Nu vet man att Marcos Quesada, medlem i PPD, blev fängslad av karabinjärerna den 24 juni och, enligt rättsläkaren i Temuco Wolfgang Reuter Berger, avled till följd av de elchocker han fick i fängelset.

2 juli

Socialistpartiet (Arrate) beslöt på sin kongress att ansluta sig Socialistinternationelen.

5 juli

Socialistpartiet (Almeyda) föreslår en undantagslag för att Clodomiro Almeyda ska kunna återfå sin medborgerliga rättigheter, som diktaturens lagstiftning tagit ifrån honom.

7 juli

Samordningen för Demokrati förklarar Patricio Aylwin som sin kandidat i presidentvalet.

8 juli

I Santiagos centrum sköts Humberto Raul Valdes Tolste, 37 år, ihjäl. Han deltog i arbetet med en väggmålning mot den politiska bannlysningen av Clodomiro Almeyda.

10 juli

Efter Raul Valdes begravning sköt några säkerhetsvakter mot ungdomar från Socialistpartiet som höll på att skriva slagord på väggarna.

11 juli

Koppararbetare firade 18-årsdagen av nationaliseringen av koppargruvorna.

12 juli

Buchi ändrade sig igen och ställde nu åter upp som presidentkandidat.

Ett femtiotal män med gröna huvor och oskyttade bilar dök upp i en arbetarstadsdel i Santiago, Jose Maria Caro. De genomsökte hus, förstörde egendom och tog till slut med sig 11 personer.

16 juli

Samordningen för Demokrati lade fram sitt regeringsprogram.

Omkring 800 personer deltog i en ockupation av ett område med nästan färdigbyggda hus i Pintana i Santiago. Ockupanterna avhystes med våld av de inkallade karabinjärerna, varvid en ung gravid kvinna och en gammal man dog. 40 personer sårades och nära 200 arresterades.

3 augusti

16 av de 17 partierna i Samordningen för Demokrati undertecknade en valpakt, där de uttrycker sin avsikt att arbeta gemensamt och i enighet i parlamentsvalet den 14 december. Mötesordföranden Silva Cimma förklarade att Samordningen för Demokrati nu hade uppfyllt allt man föresatt sig vid bildandet. Man har en gemensam presidentkandidat, ett gemensamt regeringsprogram och en pakt för parlamentsvalet.

Det 17:e partiet Padena väntas underteckna paktens snarast.

Vicarians advokat, Roberto Garreton, dömdes av en militärdomstol till 541 dagars fängelse för »förolämpning av försvarsmakten».

5 augusti

Onofre Jarpa är inte längre presidentkandidat. Hans parti Renovacion Nacional stöder i stället Büchi.

KONSOM STOCKHOLM

BRYTER BOJKOTT

En säsong varade Chilebojkotten i Stockholm. Genom en veritabel kupp vid föreningsstämman i maj lyckades styrelsen vända på beslutet från 7 maj -88. Redan vid extrastämman 28 januari ville styrelsen riva upp beslutet, men majoriteten bordlade frågan till ordinarie stämma i maj.

Till distriktsstämmorna i april nådde frågan fram endast som »Punkt 5. Rapport från styrelsen om förslag att avbryta bojkott». Papperet delades i många fall ut först på stämman. Endast där det råkade finnas medvetna försvarare av bojkotten mot diktaturen, avvisades styrelsens förslag av en stor majoritet. Detta skedde på 18 platser. Annars klubbades det bara igenom.

Till föreningsstämman hade styrelsen dagen innan lyckats få tag på en kristdemokratisk representant för Concertacion Democracia, Juan Somavia. Denne figur skrev villigt på ett intyg om att »Samordningen för demokrati är motståndare till varje bojkottaktion mot chilenska produkter. Det vore inte i chilenska folkets intresse».

FN fördömer – Konsum förlåter

Bojkottförespråkarna hänvisade till chilenska LO:s vädjan till världen förra hösten om en bojkott mot diktaturen för att få loss sina fängslade ledare. Detta stöddes av elva chilenska organisationer i Sverige.

De kunde också påvisa:

att Konsum lyckats ersätta chilefrukten med annan import (lite dyrare)

att FN:s Kommission för de Mänskliga Rättigheterna senast i mars fördömde Pinochets våldsregim

att chilenska fruktarbetare tjänar svältlöner på 15-18 kr per dag för ett hårt och farligt arbete under tre-fyra månader om året

att i Sverige och andra civiliserade länder förbjuda, extremt giftiga bekämpningsmedel används hänsynslöst i Chile

att KF:s huvudleverantör i Chile, David del Curto, är en av de större giftimportörerna och användarna inom fruktsektorn

Men Konsum-styrelsen hade ju intyget!

Hernan Monasterio, talesman för IU, Izquierda Unida, Förenade Vänstern, säger:

– Det där var Somavias privata åsikt. Samordningen har aldrig tagit ett sådant officiellt uttalande. Det var skrivbordspolitik!

KF, Kooperativa Förbundet, tycker att vi skall vända oss till ICA först. Men nu är det ju så (?) att konsumentrörelsen är en folkrörelse. Då är det otillständigt att vi deltar i våldtäkten på försvarslösa, hungriga och utbildade arbetare, var det än må vara i världen.

INGVAR ENGHARDT

WIWILI FICK PRISET

Den kubanska revolutionens 30-årsjubileum firades i januari.

Svensk-Kubanska föreningen instiftade då ett årligt »antiimperialistiskt kulturpris» kallat José Martí Priset efter den kubanske författaren och revolutionären som för 90 år sedan kämpade och dog för Kubas frihet. Priset hyllar också det kubanska folkets insatser för andra folks befrielse.

Utdelningen av priset, diplom och en kulturresa till Kuba, sker på »Moncada-dagen» på Stadsmuséets gård i Stockholm.

Bland ett 20-tal värdiga nominerade hade juryn enats om att tilldela kulturgruppen WIWILI det första José Martí-priset.

Kulturgruppen består av sju författare, skådespelare, musiker och fotografer som med juryns ord »i praktiskt solidaritetsarbete spridit kunskap om de i Centralamerika kämpande och för-

tryckta folkens kultur, historia och aktuella verklighet».

— WIWILI är namnet på en by uppe bland Nicaraguas berg, som heroiskt försvarat sig mot de lejda terrorband som USA finansierat och tränat. Det var här som Sandino på 30-talet grundade de första jordbrukskooperativen, berättar Petter Ljunggren, medlem i prisgruppen. Genom att Sandino startade de första landsbygdsskolorna där, har WIWILI kommit att symbolisera den kulturella förändringen i dagens Nicaragua.

— Visst blir vi inspirerade att jobba vidare med kulturutbytet. Vi har otroligt mycket att lära av dem, tänk bara på vad Bondemässan från Nicaragua har betytt!

WIWILI har nu funderingar på att lyfta fram den kultur som flyktingar i exilen har skapat.

Och så planerar vi Kubaresan ...

Kulturgruppen WIWILI.

Från vänster: Ulf Aneer, Eva Remaeus, David Isaksson, Annika Holm, Petter Ljunggren, Monica Zak och Beppe Arvidsson.

1 september utkommer **Vänstertidningen**

Partipolitiskt oberoende
och medarbetarägd

Ur innehållet:

Teater, Bilismen, Bostäder,
Nicaragua, Molotov-Ribben-
troppakten, Kina, Marx m.m.

3 nr för 20:-

Pg 43 77 61 - 0

Timmermansg. 37, 116 49 Sthlm

Diktaturens barn — en utställning om Chile

Agnaldo Maciel (foto)
David Isaksson (text)

8 september—9 oktober 1989
KULTURHUSET, STOCKHOLM

Tema: CHILE — kulturen i motståndskampen

NYA BREVMÄRKEN!

Karta med 24 märken i fyrfärgs-
tryck, flera olika motiv. Pris 12 kr.

Beställ från:

Chilekommittén, Box 622, 101 28
Stockholm eller sätt in summan på
pg 88 72 33 - 5. Skriv brevmärken
på talongen.

*Chilemöte

Välkommen till ett möte om Chile
LÖRDAGEN DEN 23 SEPTEMBER
KL 13.00 i Medborgarhuset, Lilla Hör-
salen, Medborgarplatsen, Stockholm.

Medverkande bl a Hans Göran Franck,
Stefan de Vylder

Arrangörer: Chilekommittén, Stödkom-
mittéerna för de politiska fangarna och
de försvunna i Chile.

**»Cantar de América»
Latinamerikanska Sångfestivalen
28-29 oktober**

Festivalen är ett stort kulturevenemang som har kommit att bli en årlig tradition. Det är föreningen Continente som tagit det här initiativet, med syfte att sprida kännedom om den latinamerikanska kulturen och att ge exilartister möjlighet att i sång och musik lämna konstnärliga bidrag. Förstapriset är en grammofooninspelning.

I år genomförs festivalen den 28-29 oktober i Tensta Träff, Stockholm, kl 16.30 båda dagarna.

– Vällarrangerat och oerhört spännande, säger Jan Hammarlund om förra årets festival. Han deltog där i juryn.

– En omiskänlig musik från främst södra Latinamerika, med en förnyelse som har exilen som förutsättning. Det är många ungdomar som levat större delen av sitt liv i Sverige, och den vinnande sången handlade om »vitlöksexpressen», tunnelbanelinjen ut till Tensta/Rinkeby. En lovande vinnare!

– Jag hade väntat mig hög musikalisk nivå, men blev överraskad över den stora variationen och bredden, säger Janne. Absolut något för svenskar att gå och lyssna på!

Tensta Träff 1988

Den som önskar vara med och tävla eller vill ha mer information kan kontakta föreningen Continente, Box 4085, 163 04 Spånga. Det finns också ett kassettband med förra årets tävlande melodier som Continente lånar ut till närradiostudios m fl intresserade.

**Singelskivan med 1988 års
vinnande sång »Estocolmo»**

Beställ plattan från:
Chilekommittén, Box 622, 101 28
Stockholm. Pris 25 kr plus porto.

ny bok

NICARAGUA – de första tio åren

Den 19 juli i år var det tio år sedan en triumferande folklig gerilla marscherade genom ett sönderbombat Managua. Bombat av en vacklande diktator.

Hur gick det sedan?

Ja, alla vet vi, att USA under Reagan försökt att stoppa det sandinistiska exemplet vidare utveckling genom att rekrytera, träna och utrusta diktaturens gamla nationalgarde för ett fruktansvärt terrorkrig mot det nya nicaraguanska samhället. När man trots alla dollar inte lyckats i uppsåtet måste USA ändra taktik. Där står vi idag. Där slutar denna bok.

Vill du läsa den nicaraguanska revolutionens gastkramande historia, om dess rötter och ideologi, om dess hisnande idealitet och praktiska, jordnära vardagsliv liksom om det förbannande kontrastkriget? Då finns inga bättre skildrare än dessa svenska skribenter som på plats följt den nicaraguanska processen, och bidragit till denna bok.

Antologin är redigerad av Michael Frühling, Jocke Nyberg och Svante Sandberg. Boken är utgiven av Carlssons Bokförlag, Svensk Volontärsamverkan och Utbildning för Biståndsverksamhet 365 sidor, bunden, pris: 168 kr plus porto Beställ från: SVS, Hornsgatan 54, 117 21 Stockholm eller UBV tel 08/714 09 85

TIO TUSEN BREV

Mer än 10 000 brev har norska sjuksköterskor skickat till Pinochet. De kräver att sjuksköterskan Myriam Bergholz, som en tid vistades som flykting i Norge och nu sitter fängslad utan dom sedan två år tillbaka, omedelbart släpps ur fängelset i Santiago.

Stöd insamlingen pg 65 39 28 - 2.

Solidaritetsstian kan du beställa från:
Chilekommittén
Box 622
101 28 Stockholm

Foto: Håkan Elofsson

Det blir en spännande höst i Chile!

Följ händelserna så nära som möjligt!

Prenumerera på Chilebulletinen!

Bara 50 kr för 4 nr/år.

Ja, jag vill prenumerera på 4 nr av Chilebulletinen
för 50 kronor

Namn:

Adress:

Postadress:

Skicka talongen till
Chilekommittén
Box 622
101 28 Stockholm